

Staatssecretaris
**Gunay
Uslu**

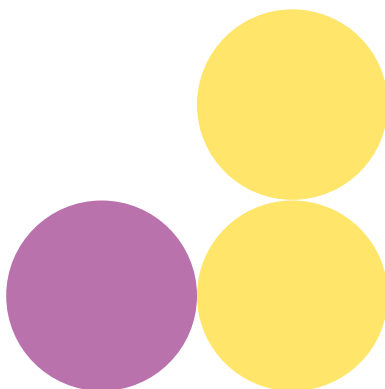
wil de Bibliotheek
versterken

UITGEVERIJ
LEOPOLD

bestaat
honderd jaar

Op de cover
**Sarah van
Dongen**

houdt van kleurrijke
illustraties

**'BIBLIOTHEKEN
EN BOEKWINKELS
ZIJN MIJN
FAVORIETE PLEKKEN'**
Interview Gunay Uslu

4

14
6-12 jaar
**'VAN HET ENE DIER
KWAM HET ANDERE'**
Dubbelinterview
Bibi Dumon Tak en
Annemarie van
Haeringen

18
12-15 jaar
**'LANYA IS EEN KIND VAN
TWEË CULTUREN'**
25 jaar schrijverschap
Mirjam Oldenhave

7
6-12 jaar
Lezen en verder lezen
150 jaar Keti Koti

8
6-12 jaar
**Volkomen authentiek
gelogen**
Interview
Edward van de Vendel

10
Een eeuw lang familie
Honderd jaar
Uitgeverij Leopold

12
0-6 jaar
Blikveld

16
6-12 jaar
Blikveld

20
12-15 jaar
Blikveld

22
15-18 jaar
Blik op leesonderwijs
De leescrisis is overal

24
15-18 jaar
Blikveld

26
Prikkels
In de geest van de tijd

28
Passie voor Taal
Elfie Tromp

30
Interview
Margien Rogaar

32
Atelierbezoek
Sarah van Dongen

34
Het vak
Leesbevorderaars over
de praktijk

35
Column
**Jean-Claude
van Rijckeghem**
Speculaas

36
Agenda & Mededelingen
Stichting Lezen

DEEL 2

SAMENWERKEN

Foto: Keke Keukelaar

Wie het nieuws over basisvaardigheden in het onderwijs volgt, zou bijna vergeten dat er iedere dag veel mensen succesvol werken aan leesbevordering. Dat er vorig jaar maar liefst 75.000 BoekStartkoffertjes zijn uitgereikt aan jonge ouders die naar de bibliotheek zijn gekomen om hun baby lid te maken en dus voornemens zijn hun kindje voor te lezen. Dat er iedere dag talloze docenten, lerarenopleiders en medewerkers op kinderdagverblijven lezen centraal stellen; die voorlezen, praten over boeken, tijd maken voor lezen. Dat er ook dit jaar vele kinderen en jongeren, van achtstegroepers en brugklassers tot pabostudenten, deelnamen aan de diverse Voorleeswedstrijden. Dat dit slechts een kleine greep is.

Met het leesniveau en de leesmotivatie van kinderen en jongeren in Nederland gaat het niet goed. Er zijn grote omwentelingen nodig om de leescultuur, het

lezen en het leesonderwijs duurzaam te verbeteren. Daar wordt hard aan gewerkt. De Leestop die half april plaatsvond in Utrecht en waar vertegenwoordigers van belangrijke partijen als docenten, schoolleiders, bestuurders, lerarenopleiders, bibliotheken, OCW, Onderwijsinspectie, wetenschappers en Stichting Lezen aanwezig waren, getuigde van deze noodzaak. Iedereen wil daartoe samenwerken. Dat is een belangrijke stap op weg naar effectief leesonderwijs in het funderend onderwijs. En ook in de kinderopvang en op het consultatiebureau heeft het bevorderen van het lezen thuis, prioriteit.

Iedereen die met kinderen en jongeren werkt, hen tot lezen kan aanzetten, hiervoor beleid kan maken, of het goede voorbeeld kan geven, is aan zet. Dit nummer van *Lezen* biedt daarvoor veel informatie en inspiratie. Want je zou het bijna vergeten: wie leest, voorleest en laat lezen, opent nieuwe werelden, brengt culturele verdieping, versterkt vaardigheden, kennis en – niet te vergeten – biedt verstrooiing, rust en ruimte. Veel leesplezier en zo mogelijk nog meer leesbevorderingsplezier gewenst deze zomer!

Gerlien van Dalen
directeur-bestuurder Stichting Lezen

“**Iedereen
IS AAN ZET**”

LEZEN

Kwartaaltijdschrift voor leesbevordering en literatuureducatie, uitgave van Stichting Lezen.

Professionals en studenten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie ontvangen *Lezen* gratis door zich aan te melden via lezen.nl

Redactieadres
Stichting Lezen,
Nieuwe Prinsengracht 89,
1018 VR Amsterdam.
020-6230566
redactie@lezen.nl

Hoofdredacteur
Gerlien van Dalen

Eindredactie
Annemarie Terhell,
Eva Gerrits

Redactie
Daan Beeke,
Eva Gerrits,
Mirjam Noorduijn,
Annemarie Terhell,
Desirée van der Zander

**Medewerkers
aan dit nummer**
Sarah van Dongen
Jill Heesbeen
Jean-Claude van
Rijckeghem

**Ontwerp &
art direction**
Erik olde Hanhof,
Judith Schoffelen

Uitgever
Stichting Lezen

Druk
Zalsman BV

Coverbeeld
© Sarah van Dongen

Abonnementen
Abonnementenbeheer
adreswijziging, abonneren
of opzeggen tijdschrift
Lezen? Vul het formulier
in op lezen.nl

Voor overige vragen
Abonneeservice
Tijdschrift *Lezen*
0172 476085 (tijdens
kantooruren) of info@spabonneeservice.nl

© juni 2023
Stichting Lezen.

Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd door middel van enige methode of vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISSN 1570-9698.
De inhoud van *Lezen* is auteursrechtelijk beschermd. Eventuele rechthebbenden die wij niet hebben kunnen achterhalen, verzoeken wij contact op te nemen met de uitgever.

Projecten met dit icoon zijn mogelijk gemaakt door Stichting Lezen.

@stichtinglezen

lezen.nl

Lezen
STICHTING LEZEN

Stichting Lezen is de drijvende kracht achter de leesbevordering in Nederland. Zij genereert kennis over lezen en verbindt partijen die er samen voor zorgen dat kinderen en jongeren goede en gretige lezers worden en blijven.

“Bibliotheken en boekwinkels zijn mijn favoriete plekken

Staatssecretaris Cultuur en Media **Gunay Uslu** trekt miljoenen euro's per jaar extra uit om de Bibliotheken te versterken (29,7 miljoen euro extra dit jaar, oplopend tot 58,7 miljoen in 2025). Daarnaast wil ze geld uit de cultuurbegroting gebruiken om meer mensen aan het lezen te krijgen. Uslu: 'Lezen is de beste investering in jezelf: je leert beter te praten, scherper te denken, je prikkelt je fantasie en je leert jezelf kennen.'

Tekst Mirjam Noorduijn
Foto's Annemarie Terhell

Al vanaf haar kinderjaren spelen boeken en verhalen een belangrijke rol in het leven van Gunay

Uslu. Weliswaar groeide ze niet per se in een geletterd gezin op – haar ouders waren Turkse gastarbeiders die halverwege de jaren zestig naar Nederland kwamen – maar dat betekent niet dat lezen niet werd gestimuleerd. Uslu: ‘Bij ons thuis werden veel verhalen en sprookjes verteld. Dat was denk ik een mooie basis. En mijn vader is een gedreven krantenlezer; we bespraken ook de verhalen uit het nieuws. Als kind ging ik bovendien regelmatig naar de bibliotheek. Dat vond ik heerlijk. Op de middelbare school kon je mij er elke dag wel vinden. Zo heb ik als tiener literatuur ontdekt. De verhalen die mij door mijn ouders werden verteld vond ik terug in boeken. Allemaal net iets anders, maar nog steeds herkenbaar. Ik was altijd aan het lezen: elke keer weer stapte ik in een andere wereld en dat was een ongelooflijk bijzondere ervaring. Mijn ouders waren blij dat ik las, en waren nieuwsgierig naar de verhalen en boeken die ik ontdekte en dan weer met hen deelde.’

Die liefde voor lezen heb ik ook aan mijn dochter en zoon doorgegeven. Ik heb hun elke dag voorgelezen, vooral mythologie en Roald Dahl. Mijn kinderen hebben op mijn oude school gezeten. Ik vind het bijzonder dat de bibliothecaris van toen er nog steeds deels werkt. Ook mijn kinderen bezochten de schoolbibliotheek regelmatig. En nu gaan ze naar de Openbare bibliotheek, waar ze studeren en met anderen samenkomen en leren. Boekwinkels en bibliotheken zijn mijn favoriete plekken en die liefde heb ik op hen overgebracht.’

Ook als bestuurder dicht u veel waarde toe aan de Bibliotheek, gezien de enorme investering. Waarom is dat?

‘Mensen kunnen er cultureel en maatschappelijk ontwakken. Als lid van de Openbare bibliotheek heb je een abonnement op de hele wereld. De Bibliotheek is ook de huiskamer van Nederland: je komt er mensen tegen uit alle hoeken van de samenleving. De Bibliotheek kun je zien als Nederlands meest democratische plek.’

Wat bedoelt u daar precies mee?

‘Dat de Bibliotheek van en voor ons allemaal is, ongeacht je leeftijd of achtergrond. De Bibliotheek versterkt de sociale samenhang en speelt een grote rol in het bevorderen van kansen-gelijkheid: je kunt er terecht voor cursussen; of digitale hulp als je bijvoorbeeld je belastingaangifte moet doen; je kunt er leren, lezen, taallessen volgen, tentoonstellingen bekijken, muziek maken. Het is de plek waar kennis, verhalen en andere perspectieven voor iedereen binnen handbereik liggen. Zo kan je jezelf verder ontwikkelen. Hoe dat in de praktijk werkt zie je heel goed in bibliotheken die gehuisvest zijn in een gebouw met andere organisaties. Gemeenten en bibliotheken die met de regeling van OCW willen gaan investeren, zou ik willen adviseren om vooral te kijken hoe je dit in samenwerking met bijvoorbeeld een buurthuis, wijkcentrum of cultureel centrum kunt doen. Zo versterk je elkaar.’

‘Gemeenten en bibliotheken die met de regeling willen gaan investeren’ – dat klinkt enigszins vrijblijvend.

‘De Openbare bibliotheek valt onder de verantwoordelijkheid van gemeenten, maar er zijn nu geen verplichte regels om deze in te vullen. Ik wil dat iedereen binnen een redelijke afstand naar een

Openbare bibliotheek kan. Maar dat is nu nog niet het geval: de afgelopen decennia zijn er gaten in het Bibliotheeknetwerk gevallen. Die ga ik repareren. Met de investering van OCW kunnen gemeenten zonder fysieke bibliotheek of waar de afstand tot een bibliotheek te groot is geworden, een nieuwe vestiging opzetten. En de bibliotheken die er zijn, tillen we naar een hoger niveau. Om dit ook daadwerkelijk voor elkaar te krijgen wil ik een wettelijke zorgplicht voor gemeenten en provincies invoeren die de aanwezigheid en toegang tot de bibliotheek wettelijk borgt. Zo kunnen we erop toezien dat de bibliotheek nu én in de toekomst voor iedereen beschikbaar en bereikbaar is.’

Waar u nu nog niet concreet op bent ingegaan, is hoe u de rol van de Bibliotheek ziet als het gaat om het oplossen van de leescrisis.

‘Het aanpakken van het gebrek aan leesmotivatie en de achteruitgang van kritisch lezen is in eerste instantie opgenomen in het Masterplan basisvaardigheden voor het primair en voortgezet onderwijs van collega Dennis Wiersma. Een van de voorgestelde maatregelen daarin is het verder ontwikkelen van de Bibliotheek op school. Met het extra geld dat via het Masterplan beschikbaar komt zetten we in ieder geval fors in op uitbreiding, vooral in het primair onderwijs en het vmbo. Vanzelfsprekend gaat dit alles in overleg met mij, zoals er ook overleg is over de besteding van het geld dat in het Masterplan voor leesbevordering is gereserveerd.’

Los van het onderwijs heb ik overigens ook nog extra middelen vanuit de cultuurbegroting hiervoor gereserveerd en werk ik aan een breed maatschappelijk plan om meer mensen aan het lezen te krijgen. Hoe dat eruit gaat zien, kan ik nu nog niet zeggen, de precieze invulling wordt nog uitgewerkt. Maar dat bibliotheken daarin een rol zullen spelen is evident; zij zijn experts als het gaat om leesbevordering en -plezier: ze hebben veel kennis van de collectie, en van de fasen waarin kinderen en jongeren zich bevinden en van hun voorkeuren. Dat is essentieel: als kinderen echt opgaan in een verhaal, zullen ze het in één keer uitlezen. En dat verbetert hun vaardigheden op het gebied van diep en kritisch lezen. Maar ook buiten school om organiseren bibliotheken ▶ 5

“ De Bibliotheek kun je zien als de meest democratische plek van Nederland

Staatssecretaris
Gunay Uslu

vaak leesbevorderende activiteiten voor kinderen en jongeren, waardoor ze meegenomen worden in de wereld van literatuur. Dat is van grote waarde. "In de bibliotheek ben ik voor altijd veranderd," heeft schrijver Murat Isik ooit gezegd. Die verrijking gun ik iedereen.'

U vindt het belangrijk dat kinderen en jongeren worden meegenomen in de wereld van de literatuur?

'Het zijn kunst en cultuur die binden, ze zijn het fundament en het cement van onze samenleving. Ze inspireren, prikkelen en ontregelen, ze zetten je aan het denken. Ze hebben impact op wat we voelen, wat we vinden en waar we met elkaar over praten. Zonder kunst en cultuur hebben we geen samenleving. In de Huizingalezing die ik in december mocht uitspreken, ga ik in op wat volgens mij de kern van cultuur is en dus ook van literatuur. Dat zijn verhalen. We kunnen in ons geheugen van alles opslaan én we kunnen praten. Dat maakt ons mensen uniek. Het lukt ons als de besten om juist verhalen in dat geheugen een plek te geven en we vertellen ze maar al te graag door. Want dat verbindt. Zeker zodra we ze herkennen. Herkenning ontstaat al wanneer we een paar elementen terughoren of zien. Het is een behoefte van de mens om logica, samenhang en verklaringen

te zoeken voor hoe en waarom dingen gaan zoals ze gaan.

Verder is lezen de beste investering in jezelf: je leert beter te praten, scherper te denken, je prikkelt je fantasie en je leert jezelf kennen. Je gaat er je leven lang plezier van hebben. Docenten die met literatuuronderwijs het leesgedrag stimuleren, kunnen een zaadje planten dat leidt tot een levenslange liefde voor literatuur. Dat kan ook via andere kanalen: via ouders, radio, sociale media, televisie. Onlangs mocht ik bijvoorbeeld bij *Eus Boekenclub* uitleggen waarom ik *Een lied voor Achilles* van Madeline Miller zo'n mooi boek vond. Wat mij betreft kan de liefde voor het lezen niet vaak genoeg gevierd worden.'

Wat voor boeken leest u nog meer en heeft u ook een beslissend boek?

'Ik houd van cultuurhistorische boeken, dat is mijn vakgebied: hoe we omgaan met de geschiedenis en hoe we de geschiedenis interpreteren, en in welke omstandigheden we dat doen, dat vind ik interessant. Maar op dit moment lees ik *Je mag ook niets meer zeggen. Een nieuwe taal voor een nieuwe tijd* van Mounir Samuel, waarin met humor duidelijk wordt gemaakt op welke manieren een taal mensen kan uitsluiten en wat we daaraan kunnen doen.

De *Ilias* van Homerus is redelijk bepalend geweest in mijn leven. Het heeft geleid tot een proefschrift, tentoonstelling, publicaties en een lezing. De *Ilias* is het oudste verhaal van de Europese geschiedenis en inspirerend voor vele denkers, schrijvers, kunstenaars en politici... al eeuwenlang. Ook voor mij is het verhaal van de beroemdste oorlog uit de Griekse mythologie een grote inspiratiebron. ●

Gunay Uslu (1972) is de jongste van een gezin van vier kinderen. Haar broers en zus zijn in Turkije geboren, zij als enige in Nederland. Op de basisschool kreeg ze een lbo-advies (het hedendaagse vmbo), maar dankzij inspanningen van haar tien jaar oudere zus (filmmaker Meral Uslu) kon ze naar de mavo en daarna de havo. Na het behalen van een propedeuse hbo volgde ze een studie rechten en culturele wetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam, waar ze vervolgens van 2001 tot 2018 cultuurwetenschappen doceerde en in 2015 promoveerde op de rol van Homerus in het late Ottomaanse Rijk (1879-1915). Daarna vervulde ze diverse leidinggevende functies bij reisorganisatie Corendon. Ook werkte ze onder meer bij en met het Rijksmuseum, het Allard Pierson Museum en het Amsterdam Museum, en was ze bestuurder en toezichhouder bij verschillende culturele instellingen, zoals Eye Filmmuseum. Sinds januari 2022 is ze staatssecretaris voor Media en Cultuur in het kabinet-Rutte IV, en onder andere belast met Cultuur- Media- en Bibliotheek- en Letterenbeleid.

Masterplan basisvaardigheden zet ook in op leesbevordering

Bij de presentatie van de Miljoenennota in september 2022 werd duidelijk dat er via het Masterplan basisvaardigheden taal, rekenen/wiskunde, burgerschap en digitale geletterdheid (van het ministerie van OCW) 12,9 miljoen euro extra naar leesbevordering gaat. Dit geld is bestemd voor uitbreiding van de programma's BoekStart en de Bibliotheek op school in het primair onderwijs en vmbo. Minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs Dennis Wiersma en staatssecretaris voor Media en Cultuur Gunay Uslu zien voor scholen veel kansen en mogelijkheden in het samenwerken met partners buiten de school, waarbij ze expliciet wijzen op de expertise en collectie van bibliotheken. 'Een laagdrempelige toegang tot goede boeken en persoonlijke begeleiding, via onder andere de Bibliotheek op school, zorgen voor meer leesmotivatie, wat cruciaal is voor leesvaardigheid,' aldus de Kamerbrief.

“ De liefde voor het lezen kan wat mij betreft niet vaak genoeg gevierd worden

STRIJD VOOR VRIJHEID

Suikerland
Henna Goudzand Nahar
& Renate Siepel (ill.)
Querido, € 20,-

10+

Tekst Mirjam Noorduijn

Op de rug van Bigi Kayman

Henna Goudzand Nahar
& Hedy Tjin (ill.)
Querido, € 18,99

7+

Vanuit het perspectief van twee slaafgemaakte kinderen die op een Surinaamse plantage wonen en vluchten als hun vader gevaar loopt, vertelt Goudzand Nahar indirect de geschiedenis van de Brooskampers.

Deze eerste gevluchte slaven vestigden zich in een moeras, waarbij ze volgens de legende hulp van een kaaiman kregen. Tjin voorzagt het verhaal van expressieve vilstiftekeningen.

Een spannend verhaal, een historisch kinderboek over een gedeeld gruwelverleden en een moedig pleidooi voor vrijheid: *Suikerland* is het allemaal.

Lano speelt al zijn hele leven met de Afrikaanse Esi en haar broertje Yaa en ziet zichzelf als hun gelijke. Dat blijkt onterecht: ooit zijn Lano's ouders buitgemaakt in een Afrikaanse stammenoorlog en slaven van Esi's ouders geworden. Nu Lano ouder wordt, moet hij zijn plaats kennen. Natuurlijk verzet hij zich daartegen. Zo keurt Lano het af dat Esi hem plots behandelt als haar 'jongen'. De verhoudingen veranderen echter wanneer de drie kinderen door mensenrovers worden ontvoerd en naar de kust gebracht. Daar wacht een Nederlands slavenschip dat ze naar een Surinaamse suikerplantage zal brengen. Langzaam begint Esi dat ze niet langer 'een vrije' is, maar net als Lano ook 'een slaaf'.

Goudzand Nahar toont hier treffend – bijgestaan door de verhalende, kleurrijke beeldhoofdstukken met Renate Siepels sprekende illustraties in klare lijn – dat de slavernijgeschiedenis niet zomaar een zwart-wit verhaal is: ook in Afrika kwam slavernij voor en werd er door de bevolking geroofd en gehandeld. Niet dat dat ook maar iets afdoet aan de gruwelen die de koloniale overheersers aanrichtten. Integendeel: de beschrijvingen van de onmenselijke situatie in het ruim zijn confronterend. Pijnlijk en veelzeggend is ook het moment dat een moeder met baby overboord springt, omdat ze 'niet nog langer een gevangene wil zijn'.

De strijd voor vrijheid is, ongeacht de afloop, de rode draad van *Suikerland*. Door de tragische dodemanssprong van de vrouw beseft Lano dat hij zijn vlucht-kans moet grijpen als die zich voordoet. En wanneer Esi op de suikerplantage het levensverhaal van Jantje hoort – de achtergelaten zoon van een Amsterdamse opzichter en zwarte vrouw – besluit ook zij dat ze niet langer 'een ding' wil zijn. Met Jantje die weigert 'als slaaf te moeten leven', maakt ze een plan zich te bevrijden van het wrede slavenjuk.

Suikerland is een dapper boek dat in iedere kast thuishoort.

De Duik

Sjoerd Kuyper
& Sanne te Loo (ill.)
Lemniscaat, € 16,99

10+

Staan op de Pontjesbrug in Willemstad, turend over de baai waar 'de ondergaande zon zijn armen spreidt', plons je onverwachts in Curaçao's (slavernij)geschiedenis en daarmee in die van Mila en Roly. Avontuur en familiedrama gaan samen in deze in woord en beeld kleurrijke ode aan Curaçao, die toont dat lotsverbondenheid voorbij tijd en ruimte gaat.

De reis van Syntax Bosselman

Arend van Dam
& Alex de Wolf (ill.)
Van Holkema & Warendorf, € 19,99

10+

Middels een foto uit 1883 vertelt Van Dam hoe de Surinaamse slaaf Syntax Bosselman wordt verscheept naar Amsterdam waar hij zal worden uitgesteld op de Wereldtentoonstelling. Zijn verhaal over wat het betekent gekleurd te zijn in een witte wereld, wisselt Van Dam af met feiten over de slavernijgeschiedenis en zijn eigen worsteling daarmee.

Hoe mooi wit ik ben

Dolf Verroen & Martijn van der Linden (ill.)
Leopold, € 14,99

10+

'Ieder mens is een nietig deel van zijn geschiedenis,' staat in het nawoord van dit verhaal over het plantageleven in Suriname, dat wordt verteld vanuit het perspectief van Maria die op haar twaalfde een eigen slaafje krijgt. Verroens gekozen perspectief van een slavenhoudersdochter zonder morele wroeging is, behalve gedurfd, vooral pijnlijk confronterend.

Edward van de Vendel

kreeg dit voorjaar de Vlaamse literaire jeugdprijs de Boon voor *Misjka*, over een meisje dat het verhaal van de vlucht van haar gezin uit hun land toevertrouwt aan haar konijntje. Hij baseerde het op de ervaringen van het gezin dat eerder centraal stond in *De gelukvinder*

(Querido Slashreeks, 2008).

Volkomen authentiek gelogen

“ Ik wil dat een boek iets van bemoediging geeft

Hoe houdt *Misjka* zich tot *De gelukvinder*?

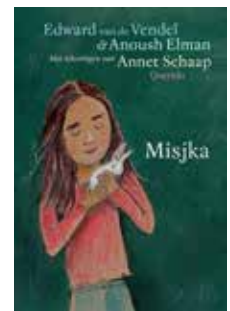
Wat me bezighield toen ik destijds aan *De gelukvinder* begon, was: hoe kan het in het debat gaan over “de” immigranten, “de” vluchtelingen, terwijl het gaat over individuele mensen? Ik heb toen simpelweg “levensverhaal jonge vluchteling” gegoogeld en vond Anoush, een jongen die op school een toneelstuk had gemaakt over zijn vlucht uit Afghanistan. Uit onze talloze gesprekken, waarbij ik het hele gezin leerde kennen, ontstond *De gelukvinder*. Nadat het was verschenen, ging hun verhaal door: na lange onzekerheid kregen ze een verblijfsvergunning en een huis toegewezen; Anoush trouwde, promoveerde – en al die tijd hielden we contact. Ik wilde graag nog een boek schrijven over deze warme familie die zo’n andere achtergrond heeft dan ik, maar een tweede *Gelukvinder* maak je niet. Het moest iets anders zijn. Op een gegeven moment vertelde Anoush over de ontsnapping van hun huisdier, een konijntje. Dat zou een prentenboek kunnen worden, bedacht ik, met zijn zusje als hoofdpersoon, wat past bij een dwergkonijntje. Maar om er een boek van te maken, had ik nog iets substantiëlers nodig. “Hoe was je zusje tijdens jullie vlucht?” vroeg ik. Anoush vertelde een verhaal dat ik nog niet kende, hoe ze onderweg gedwongen werden foto’s – hun herinneringen – te vernietigen. Zelf weet zijn zus, een twintiger inmiddels, niets meer van hun reis, ze was nog te klein. En alles klikte in mijn hoofd, ik bedacht dat het meisje het konijn zou kunnen gebruiken om haar herinneringen terug te krijgen. Dat was geen bewuste beslissing, het verhaal ontstond intuïtief. *Misjka* was in een week klaar, het schreef zichzelf, als in een koorts werkte ik eraan. En zowel Anoush als Querido vonden het meteen helemaal goed – een wonderbaarlijke totstandkoming.’

Alles lijkt echt gebeurd, ook de emotionele ontlading in het boek. Was dat zo?

‘*Misjka* zit tussen fictie en non-fictie in: je weet dat er bestaande mensen aan vastzitten die veel uit het verhaal hebben meegemaakt. Om dat te benadrukken koos ik ervoor ook Anoush’ naam op het omslag te zetten. Niet alleen de manier waarop je fictie schrijft – zoals spanning oproepen of humor gebruiken – zet ik in om kinderen bij het verhaal te houden. De andere reden om *Misjka* te gaan lezen is: dit is niet helemaal verzonden. De warmte van het gezin in het boek, is er ook in het echt; ze koesteren een onvoorwaardelijk bij elkaar zijn. Als je dan zo bruusk uit je land moet vluchten... ik kan me goed voorstellen dat je over sommige dingen niet meer praat omdat dat te moeilijk is. Het gezin woont bovendien in deze samenleving, waarin de meeste mensen niet kennen wat zij hebben meegemaakt. Het zusje in het boek wil op school kind zijn als de anderen; ze wil gewoon een spreekbeurt houden over haar konijn. Maar onverwacht dringt zich een verhaal op dat voor haar dichterbij is. Haar broers besluiten haar tijdens die emotionele spreekbeurt bij te staan – wat ze in werkelijkheid zeker weten ook zouden hebben gedaan. Het is, zou je kunnen zeggen, echt gelogen.’

Moet literatuur volgens jou geëngageerd zijn?

‘Anoush en ik dachten niet: we maken een boek over jonge vluchtelingenkinderen waar kinderen wat van kunnen leren. Pas toen recensenten dat schreven, beseften we: hee, dat doet het ook. Maar ik wil wel degelijk boeken maken die ertoe doen. Zelf lees ik graag over hoe je in moeilijke situaties toch je best kunt doen, erdoorheen kunt komen. Mensen die onder druk staan, presteren de mooiste dingen: dan komt menselijkheid, durf, dapperheid, liefde naar voren. Ik wil dat een boek iets van bemoediging geeft. Dat kan bijvoorbeeld door te laten zien wat er allemaal kan gebeuren in een leven en hoe anderen dat, met al hun menselijkheid, aangaan. Kinderen hebben de fantastische eigenschap dat ze bij een goed verhaal in hun hoofd de hoofdpersoon worden. Je kunt ze dus heel veel laten zien en zo het leven voorleven.’ ●

‘Die truc met het konijn laat toe om een enorme rijkdom aan gevoelens een plaats te geven,’ aldus de jury van de Boon. ‘Relevant en actueel, maar die woorden zal je godzijdank nergens terugvinden. Gevoel en menselijkheid des te meer.’

Misjka
Edward van de Vendel
Querido, € 17,99

LEOPOLD IS JARIG

Honderd jaar kinderboeken

Een eeuw lang familie

In haar ruime, lichte werkkamer aan de Wibautstraat in Amsterdam staat de geschiedenis in overvolle boekenkasten langs de muren. Het begon allemaal een eeuw geleden, vertelt Manja Heerze. 'Leopold werd in 1923 opgericht om de reisverhalen van Louis Couperus uit de *Haagse Post* in boekvorm uit te geven. Het werd een mooi, snelgroeiend fonds. In het begin met boeken voor volwassenen, daarnaast wat spirituele uitgaven – parapsychologie was in die tijd heel groot. Daar kwamen ook al snel kinderboeken bij.' De bekendste jeugdboekenschrijver uit die eerste periode is Johan Fabricius. 'Hij was een veelschrijver, vooral voor volwassenen overigens. Zijn eerste jeugdboek *De scheepsjongens van Bontekoe* uit 1924 is decennialang herdrukt, maar we hebben nu toch besloten om het niet meer uit te geven. We zouden er te veel in moeten wijzigen om het aan te passen naar deze tijd.'

Gesprekken met Hitler

Dat de uitgeverij zijn honderdste verjaardag zou vieren heeft oprichter R.I. Leopold nooit kunnen vermoeden. 'Hij was iemand die heel bewust en zelfstandig om zich heen keek, die vrijheid op waarde wist te schatten en zijn nek daarvoor uitstak,' vertelt Heerze. 'Hij kwam in de problemen toen er in 1940 een kritische titel in de aanbieding stond: *Gesprekken met Hitler* van Hermann Rauschning. Daar kwam protest tegen van regeringswege, omdat het boek beledigend werd geacht voor een

beviend staatshoofd. Medio mei 1940 zou hiervoor een proces dienen. Vlak daarvoor vielen de Duitsers Nederland binnen en heeft hij zichzelf van het leven beroofd. Of en hoe dat met elkaar in verband stond – dat weten we niet.'

Honderd lichtpuntjes

Tijdens de oorlog bleef de uitgeverij op een zacht pitje doordraaien, vervolgt ze. 'In 1940 was er nog een complete fondslijst: "Honderd lichtpuntjes in donkere tijden". Dat waren heel mooie aanbiedingsfolders, gedrukt op chic papier, doorspekt met quizjes. In 1942 was het papier schaars en verscheen er alleen nog een dun uitklapvelletje met een paar nieuwe titels en wat herdrukken. In 1945 werd de draad weer opgepikt met de "vredeslijst": een brochure die vol stond met plannen voor de toekomst. En in 1946 verscheen het prachtige boek *Sterrenkinderen* van Clara Asscher-Pinkhof, waarin ze vertelt hoe ze als weduwe met zes kinderen de oorlog doorkwam en twee concentratiekampen overleefde.'

Schakelmoment

Het kinderboekenfonds bleef bescheiden, tot Miep Diekmann in de jaren vijftig verbonden raakte met Leopold. 'Zij heeft gevochten voor het kinderboek,' weet Heerze. 'Ze kwam binnen met een manuscript voor *De boten van Brakkeput* (1955), dat elders was afgekeurd. Uitgever Kees Kingmans wilde het wel hebben, zo gaat het verhaal,

Leopold bestaat honderd jaar en is daarmee een van de oudste kinderboeken-uitgevers van Nederland. **Manja Heerze**, sinds 2000 uitgever bij Leopold, vertelt over de geschiedenis van dit succesvolle fonds. 'Mooie, spannende verhalen die goed zijn geschreven en die gevoel oproepen, daar zijn we groot mee geworden.'

Tekst en foto
Annemarie Terhell

maar zei erbij: "U moet weten, mevrouw Diekmann, dat u hiermee niet beroemd zal worden en ook niets zal verdienen!" Prompt werd het bekroond als kinderboek van het jaar. Dat is een schakelmoment geweest in het fonds van Leopold. Ineens kwam het besef dat ook kinderboeken succesvol konden zijn.'

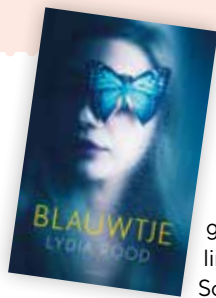
Scout en adviseur

Miep Diekmann werd scout en adviseur tegelijk. 'Ze haalde Tonke Dragt het fonds binnen, in een tijd waarin sprookjes en fantasieverhalen uit de mode waren. Ze richtte een Antilliaanse poot van Leopold op en daarna ook een kleinere tak met boeken uit het Oostblok. Door haar bemoeienis verschoof het evenwicht steeds meer richting kinderboeken, tot die begin jaren tachtig al meer dan de helft van het fonds uitmaakten.' In 1970 werd Liesbeth ten Houten uitgever om dat veertig jaar lang te blijven. Belangrijke schrijvers als Dolf Verroen, Nannie Kuiper en Burny Bos sloten zich bij Leopold aan. Heerze: 'De uitgeverij zat destijds nog in Den Haag samen met Nijgh & Van Ditmar, hun redactie en productie waren één. Daarna is het bedrijf aangekocht door WPG Media en verhuisd naar Amsterdam.'

Hoogtijdagen

Ook in de jaren tachtig bleef de Leopoldfamilie zich uitbreiden, met schrijvers als Lydia Rood, Rindert Kromhout en Selma Noort. De eerste dichtbundel van Ted van Lieshout verscheen, Max Velthuis publiceerde *Kikker is verliefd*. Het prentenboekenfonds breidde zich uit met onder meer Annemarie van Haeringen, die maar liefst drie Gouden Penselen in de wacht zou slepen. Rond de eeuwwisseling volgden weer nieuwe schrijvers en illustratoren: Paul van Loon, Martine Letterie, Saskia Halfmouw, Rick de Haas, Harmen van Straaten, Maren Stoffels, Gideon Samson, Milja Praagman, Sjoerd en Hans Kuyper, Wouter van Reek en Erna Sassen. De jaren negentig waren hoogtijdagen, zegt Heerze. 'Het jeugdboekenfonds was op de top van wat er kon. Auteurs konden er goed van leven. Los van het schrijven van je boek dat altijd goed werd verkocht en herdrukt, volgde er altijd een

grote bibliotheekbestelling. Ook Stichting Schrijvers School Samenleving, die was opgezet door de man van Dolf Verroen, werd succesvol. Er was een vaste groep auteurs en illustratoren die echt bij het huis hoorden.'

Open blik

Wat is typerend geweest voor het fonds van Leopold? 'Dat mensen kansen kregen,' denkt Heerze. 'Er werd zowel gebouwd aan auteurs als aan reeksen. Met beide is Leopold groot geworden. Niet star alleen het klassieke blijven doen, wel trouw bouwen aan wat je waardevol vindt en met een open blik kijken naar wat er nog meer is. Dat vinden we nog steeds heel belangrijk.' Het familiegevoel probeert Heerze in stand te houden, maar de tijden zijn wel veranderd. 'Vroeger kwam je gewoon even langs op kantoor, nu is door sociale media iedereen van alles op de hoogte. Ook financieel ligt het anders: veel auteurs zoeken naar andere mogelijkheden, als uitgever moet je er navenant hard aan trekken om zoveel mogelijk met een boek tot stand te brengen.' De samenwerking met andere partners is in de laatste decennia daarvoor steeds belangrijker geworden. 'Al twintig jaar lang verschijnen er prachtige kinderboekjes bij de grote exposities in het Kunstmuseum. Daar ben ik heel trots op. Maar ook de samenwerking met Kamp Westerbork vind ik belangrijk, daarin speelt Martine Letterie een grote rol.'

Hoogtepunten

Welke hoogtepunten hebben in de afgelopen decennia de meeste indruk gemaakt? 'Dat zijn er te veel om op te noemen. Dat Tonke Dragt in 2004 de Griffel der Griffels in ontvangst mocht nemen, was natuurlijk een bijzonder moment. Minstens zo ontroerend vond ik de totstandkoming van *Als de sterren zingen*. Tonke heeft in haar leven veel korte verhalen geschreven. Samen met haar zus en twee van onze redacteurs heeft ze die geordend en van inleidingen voorzien, zittend op haar bed, met alle illustraties op de grond uitgespreid. Vaak zit het ook in kleine momenten. Als er bij

een signeursessie vanachter een lange rij kinderen een schuchtere volwassene tevoorschijn komt met een bijzonder verhaal. Als een illustrator 's avonds een nieuwe cover appt, als we tegen de stroom in een dichtbundel uitgeven en die wordt dan bekroond, als een auteur van naam en faam een manuscript inlevert waarbij het nog net zo spannend is als de eerste keer. Je moet je realiseren: voor een schrijver is een manuscript als een kind. Die moet er altijd op kunnen vertrouwen dat hij of zij het goed kan achterlaten. Dat je daar als uitgeverij voor mag zorgen is altijd weer bijzonder.' ●

Ineens kwam het besef dat kinderboeken succesvol konden zijn

Foto: Xander Remkes

MAX VELTHUIJS 100 JAAR!

In 2023 zou Max Velthuis (1923-2005) honderd jaar zijn geworden. Uitgeverij Leopold viert dat met het jubileumboek *Is het leven niet prachtig!* In het Literatuurmuseum/ Kinderboekenmuseum is een tentoonstelling over zijn werk te zien.

Max Velthuis werd op 22 mei 1923 geboren in Den Haag als jongste in een gezin van vier. Zijn vader was onderwijzer en nam hem vaak mee de duinen in; zijn moeder was wispelturiger van aard en wisselde graag van interieur. De kleine Max hield niet van veranderingen en zat graag in de oude leunstoel van zijn vader te tekenen – zo is te zien in de korte film voor kinderen en volwassenen van regisseur Eva van Pelt die het Literatuurmuseum/Kinderboekenmuseum presenteert.

Ontwikkeling

Joke Linders beschreef Velthuis' jeugd en ontwikkeling als kunstenaar uitvoerig in de biografie *Ik bof dat ik een kikker ben!* (2005). Max was een weinig ijverige leerling en werd op zijn veertiende al van school gestuurd. Zijn moeder regelde een baantje voor hem en zo voer hij op een rijnaak naar Duitsland. In de oorlogsjaren verhuisde het gezin naar het oosten van Nederland en kwam hij terecht op de

kunstacademie in Arnhem, waar zijn tekentalent tot bloei kwam. Na de oorlog werkte hij als reclametekenaar en illustrator voor verschillende kranten. Pas in 1962 kwamen de eerste kinderboeken op zijn pad. Bij het Zwitserse Nord-Süd Verlag zag Velthuis kans om een eerste eigen prentenboek te maken, dat later werd vertaald als *De jongen en de vis* (1969). Internationaal werd hij al snel opgemerkt, erkenning in Nederland volgde toen hij voor de illustraties bij *Het goedige monster en de rovers* zijn eerste Gouden Penseel won (1977). Er zouden er nog drie volgen. In 2004 kreeg hij de prestigieuze Hans Christian Andersen Award voor zijn gehele oeuvre.

Heel eigen stijl

De verhalen over Kikker met zijn rood gestreepte zwembroek zijn nog steeds geliefd en zijn in meer dan 35 landen verschenen. Ze werden bewerkt tot een animatieserie en tot succesvolle musicals. De tentoonstelling 'Ik bof dat ik een kikker ben' in het Literatuurmuseum is bedoeld voor een volwassen publiek en laat aan de hand van dertig originele illustraties en schetsen zien hoe de heel eigen stijl van Velthuis tot stand kwam. Kinderen kunnen zijn prentenboekenwereld ontdekken in de permanente tentoonstelling 'Ik ben Kikker'.

'Ik bof dat ik een Kikker ben' is tot en met 7 januari 2024 te zien in het Kinderboekenmuseum/Literatuurmuseum in Den Haag, literatuurmuseum.nl

TIJD VOOR EEN VOOR- LEES LINTJE!

Voorlezen is belangrijk en verdient meer aandacht, vindt Kinderboekenambassadeur Martijn van der Linden. Daarom presenteert hij het Voorleeslintje, waarmee elke maand een bijzondere voorlezer in het zonnetje wordt gezet.

Iedereen kan voor deze onderscheiding in aanmerking komen: een bijzondere leerkracht, een grote zus, een opa of een oppas – zolang die met enthousiasme voorleest en er een speciaal moment van maakt. Het aanmelden van kandidaten kan via een formulier op de website van de Kinderboekenambassadeur. Martijn van der Linden kiest uit de aanmeldingen elke maand een winnaar die een speciaal door hem ontworpen voorleeslintje ontvangt. Gekroonde voorlezers blijven een jaar lang zichtbaar op de website van de Kinderboekenambassadeur. kinderboekenambassadeur.nl

Het lammetje dat een varken is

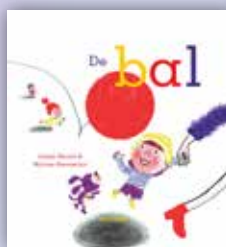

De theatermakers van Het Filiaal bewerkten drie prentenboeken van Pim Lammers tot een voorstelling voor kleuters. In **Het lammetje dat een varken is** (4+) ontmoeten kinderen een lammetje dat heel graag in de modder rolt en een varkentje blijkt te zijn. In **De boer en de dierenarts** doen de dieren net alsof ze allerlei gekke ziektes hebben, zodat die leuke dierenarts wel móét langskomen. In **Kamiel de kameel** zijn de dieren in rep en roer, want er komt een nieuw dier op de boerderij wonen. 'In de vorm van een kleine pipowagen en vliegensvlugge wisseltrucs van spelers Sacha Muller en Maurits van den Berg ontvouwt zich op het podium een gehele boerderij, een waaiertje aan boerderijdieren én een liefdevolle boodschap: wat is het fijn om jezelf te zijn,' schreef de **Theaterkrant** lovend. De voorstelling is op 25 juni te zien op Tweekt en speelt daarna weer in november. hetfiliaal.nl

Foto's: Kamerich & Budwiltowitz

WINNAARS van de LEESPLUIM

MAART

Trots als hij door de lucht suist, teleurgesteld als hij wegrolt – een gewone bal kan bij kinderen heel wat teweegbrengen. Jouske Akveld beschrijft in **De bal** een avontuur in tien woorden, Myriam Berenschot verbeeldt het in treffende illustraties. 'Een mooi cirkelverhaal dat je door de helder getekende lichaamstaal en de emoties op de gezichten samen met jonge kinderen kunt invullen,' aldus de jury (Gottmer, 2+).

APRIL

Krokodil Maurice uit **Ik blijf, als het mag** van Françoise Beck en Herman van de Wijdeven is een gezelligheidsdier. Vrolijk spelen de dieren op zijn buik, maar als er een storm opsteekt vlucht iedereen naar zijn nest of holletje en is er voor Maurice nergens plek. Gelukkig zorgt Mol voor een schuilplaats. 'De tekeningen vertellen met vaart en in mooie, bijzonder gekozen kleuren het verhaal,' schrijft de jury (Querido, 3+).

MEI

In **Een jurk met zakken** van Lily Murray en Jenny Løvlie (ill.) mag Lucy een jurk uitkiezen voor haar verjaardag. De Wereldberoemde Boetiek heeft alle jurken waar je maar van kan dromen: prinsessenjurken, streepjesjurken, wikkellijurken en prikkellijurken. Maar Lucy wil er geen met kant of franje: ze wil een jurk met zakken. Want daarmee kan ze op avontuur en onderweg fijn spulletjes bewaren (Lemniscaat, 3+).

WOUTERTJE PIETERSE PRIJS

Bibi
Dumon Tak
& Annemarie
van
Haeringen

VAN HET
ENE DIER
KWAM
HET
ANDERE

Tekst
Mirjam
Noorduijn

In april ontvingen **Bibi Dumon Tak** en **Annemarie van Haeringen** de 36ste Woutertje Pieterse Prijs voor *Vandaag houd ik mijn spreekbeurt over de anaconda*. Volgens de jury zet dit 'stilistisch voorbeeldige boek' waarin dieren over andere dieren spreekbeurten houden 'onze veelstemmige wereld zowel in taal als beeld heerlijk op zijn kop' en zijn 'auteur en illustrator een ideaal huwelijk aangegaan'.

Vandaag houd ik mijn spreekbeurt over de anaconda
Bibi Dumon Tak &
Annemarie van
Haeringen (ill.)
Querido, € 18,99

Feitelijk bestaat de artistieke verbintenis tussen Bibi Dumon Tak en Annemarie van Haeringen al een tijdje. De auteur van non-fictie kinderboeken en de illustrator leerden elkaar ooit kennen tijdens een kinderboekenfestival in Suriname waar ze met enkele andere kinderboekenmakers via Stichting NANA terecht waren gekomen. Er was direct een klik. A: 'We hebben vreselijk gelachen daar, dat weet ik nog goed. Zo ontdekten we dat we eenzelfde soort humor hebben. Terug in Nederland besloten we een keer samen een boek te maken. Dat werd het prentenboek *Ik wil ook* (2013). Later volgde *Siens Hemel* (2016) – dat over het verlies van een huisdier gaat – en de poëziebundel *Laat een boodschap achter in het zand* (2018).'

Dat boek vormt toch de basis voor *Vandaag houd ik mijn spreekbeurt over de anaconda*?

B: 'Dat klopt. Annemarie wilde een tapir in de dichtbundel. Maar omdat daarin alleen evenhoevigen welkom waren en de tapir maar drie tenen heeft, moest ik een list verzinnen. Ik heb hem vervolgens de bundel in gesmokkeld met een

spreekbeurt over de evenhoevigen, wat trouwens ook het enige stukje proza is.'

A: 'Jonge tapirs zijn enorm leuk. Die hebben net als wilde zwijntjes van die mooie vlekjes. Ik wilde er ontzettend graag eentje tekenen en Bibi houdt altijd rekening met wat ik wil. Ik vond haar oplossing zo aansprekend dat ik dacht: waarom maken we niet een boek waarin dieren spreekbeurten houden over andere dieren? Dat is logisch, toch? Bibi verzint ze wel bij elkaar, [lachend] en dat was ook zo.'

B: 'Ja – nou ja – mijn boeken ontstaan altijd best organisch, maar de eerste spreekbeurt van de poetsvis over de haai was nog vrij lastig. Het uitgangspunt was niet moeilijk: dat haaien hun hele leven lang hun tanden wisselen en poetsvissen het gebit van de haai schoonmaken, bracht mij al snel op het idee van een schoonmaakbedrijf met een wasstraat waar vissen zich kunnen melden. Maar dan moet je verzinnen: hoe ga ik die spreekbeurt opzetten, hoeveel woorden kan ik kwijt, welke toon past? Dat hoofdstuk heb ik enkele keren herschreven. Maar daarna kwam

Uit: *Vandaag houd ik mijn spreekbeurt over de anaconda*, illustraties Annemarie van Haeringen

van het ene dier het andere, en heb ik alles in een keer opgeschreven. Als het niet werkt, dacht ik, word ik vanzelf wel teruggefloten.'

Wanneer ging jij aan de slag, Annemarie?

A: 'Bij het eerste hoofdstuk ben ik al direct gaan schetsen. Eigenlijk ben ik Bibi's eerste lezer. We hebben ook samen overlegd welke dieren in het boek moesten komen. Dat was een leuke puzzel: doublures – dus dieren uit Bibi's eerdere boeken – mochten niet, net als huisdieren. En behalve variatie in soorten, moesten de dieren ook van verschillende continenten komen. En ook voor dit boek had ik een wens: de Picasso doktersvis moest erin, omdat mijn vader die vroeger had.'

B: 'Dat was nog best lastig: de Picasso doktersvis heeft niet een specifieke eigenschap die ik als opstapje kon gebruiken; al zijn pracht zit in zijn lijf. Toen kwam ik op het idee de heremietkreeft over hem te laten vertellen. Die is zo verlegen en zenuwachtig dat hij tijdens zijn spreekbeurt niet verder komt dan het benoemen van de kleuren van de vis. [lachend] Daardoor kon ik mooi verhullen dat er maar weinig over hem te zeggen valt. Verder was de puzzel niet echt ingewikkeld: er zijn zo ontzettend veel dieren en soorten. Ik heb tot nu toe niet meer dan een zandkorrel gehad.'

Over de dierkeuze van de spreekbeurthouders gesproken: een vos die een gans kiest en een zebra die zwart-witdieren behandelt, zijn nog navolgbaar, maar hoe kom je op een kerkuil en Tasmaanse duivel?

B: 'Dat was een gedwongen keuze. De kerkelijke dieren waren op: de bid-sprinkhaan, het lieveheersbeestje, de jesuschristushagedis – ik heb ze allemaal al eens gehad. Dus ik moest het over een andere boeg gooien. Toen dacht ik, waarom kies ik niet voor een duivels perspectief? Die omdraaiing pakte direct ook ontzettend leuk uit.'

A: 'Soms is ook bewondering de reden van de spreekbeurtkeuze. Of de dieren komen van hetzelfde continent, zoals de neushoorn en schoenbekooievaar.

Terwijl de keus van de wilde ezels dan weer totaal willekeurig is: hij gaat gewoon het alfabet af, omdat hij niet kan kiezen, en stopt dan bij de V van vleerhond. Dat soort onverwachte ingevingen geeft alle spreekbeurthouders ook iets leuks en eigens. De sneeuwluipaard is ijdel, de brulaap brutaal, de vos opportunistisch – in feite vind je voor elk kind uit de klas wel een equivalent bij de dieren.'

Hoe ben je te werk gegaan om die veelkleurigheid in beeld te vangen?

A: 'Ik wist vanaf mijn eerste schets dat degene die het onderwerp van de spreekbeurt is, moest kunnen schitteren en groot en herkenbaar geportretteerd moest worden, en dat ik het lekker vond om met een gekleurde achtergrond te werken. Daarbij heb ik mezelf geprobeerd te verrassen door ook met kleuren te experimenteren die ik leuk vind. Ik weet dat illustraties dan onverwacht extra zeggingskracht kunnen krijgen. Bij de spreekbeurthouders, die ik opzettelijk klein heb gehouden en met pen en inkt heb getekend om hun vlotte vertellersrol te benadrukken, heb ik erg gelet op houding en mimiek – expressie vind ik belangrijk. Daarnaast wilde ik dat wat Bibi in de spreekbeurten benoemt, uitvergrooten. Zo heb ik bij de halsbandparkiet hel groen en rood gebruikt: die vloekende kleuren passen bij de schreeuwlelijk die hij is. En de adeliëpinguïn die met zijn roze poten niet in het rijtje zwart-witte dieren van de zebra thuishoort, kijkt expres diepdroevig. Daarvoor moest ik zijn oog wel precies op de goede plek tekenen. Dat luistert heel nauw: soms moet een schets wel tien keer over.'

De zebra-spreekbeurt gaat ook over uitsluiting. Die maatschappelijk laag zit er bewust in?

B: 'Absoluut. Die zit trouwens in meer hoofdstukken. De spreekbeurt van de brulaap over de eenhoorn verwijst bijvoorbeeld naar nepnieuws. Niet zozeer het gevaar ervan, maar juist dat het ook leuk kan zijn: we houden allemaal van gekke verhalen om in te geloven. Als de brulaap een 1 dreigt te krijgen, zegt hij niet voor niets: "maar het was wel een mooi verhaal toch?"'

De non-fictieschrijver houdt hier een pleidooi voor fictie?

B: 'Goh – zo heb ik daar helemaal niet over nagedacht. Maar dat kan je er inderdaad wel in lezen.'

A: 'Fictie of non-fictie? Daar hebben we het helemaal niet over met elkaar.'

B: 'Het fantastische aan kinderboeken is dat daarin gewoon alles kan. Geen kind vraagt zich af, hoe kan het nou dat al die dieren bij elkaar in de klas zitten en een spreekbeurt houden, met een spiekbriefje en al? Dat is pure fictie. Toch klopt alles wat er staat. Zo schrijven voor volwassenen zou een onmogelijke opgave zijn.' ●

Bibi Dumon Tak (1964) is de eerste non-fictie kinderboekenschrijver die voor haar oeuvre de Theo Thijssenprijs ontving. Met haar literaire verbeeldingskracht heeft ze de grenzen van het genre opgerekt. Niet minder geprezen is het kleurrijke werk van **Annemarie van Haeringen** (1959) die maar liefst drie Gouden Penselen op zak heeft. Beide kinderboekenschrijvers hadden de Woutertje Pieterse Prijs nog niet gewonnen. Door de bekroning van *Vandaag houd ik mijn spreekbeurt over de anaconda* (Querido, 8+) kunnen ze nu ook deze prijs aan hun palmares toevoegen. Volgens Dumon Tak en Van Haeringen komt de lof ook vormgever Tessa van der Waals toe. Het toevoegen van een register was haar idee. 'A hell of a job,' aldus Dumon Tak. Uiteindelijk besteedde ze de taak uit aan de regenworm en vroedmeesterpad die zich daar uitmunten en hebben gekwet en het boek tot een fraai geheel hebben gemaakt. woutertjepieterseprijs.nl

90
JAAR
JONG

Thé Tjong-Khing is niet alleen een van Nederlands bekendste kinderboek-illustratoren, maar ook een van de langstlevende. In augustus wordt hij negentig jaar.

Ter gelegenheid van zijn verjaardag presenteert Museum Verwey in zijn woonplaats Haarlem een overzichtstentoonstelling van zijn werk. De strips en tekeningen in deze expositie geven een mooi beeld van zijn ontwikkeling als tekenaar – van de eerste tekeningen uit zijn studententijd in Bandung tot zijn meest recente project met Arnon Grunberg. Als onderdeel van dit jubileum heeft Thé Tjong-Khing vier tekenaars uitgenodigd om samen met hem te exposeren. Tot en met 18 juni tonen Marloes de Vries en Emanuel Wiemans hun werk in de parallelle tentoonstelling

‘Khingspiratie’. Van 21 juni tot en met 11 september nemen Janneke Ipenburg en Branco Suijkerbuijk hun plaats in. Alle vier zijn ze persoonlijk geselecteerd door Khing en zijn ze op de een of andere manier door hem beïnvloed of geïnspireerd. ‘Dat je dat niet ziet is niet erg, dat is juist goed,’ zegt Khing over het viertal. ‘Gelukkig voor hen tekenen ze me niet na. Dan zouden het kopieerders zijn, nu hebben ze hun eigen weg en stijl gevonden.’

‘Thé Tjong-Khing: 90 jaar jong’ en ‘Khingspiratie’ zijn tot en met 11 september te zien in het Verwey Museum Haarlem, verweymuseumhaarlem.nl.

Uit: *Taart voor iedereen* (2023).

Tekening bij *The Time Machine*, 802701.

Uit: *Waar is de Taart?* (2004)

**TAART
VOOR
IEDEREEN**

Begin juni verscheen bij uitgeverij Lannoo *Taart voor iedereen*, een woordeloos kijk- en zoekboek waarin een bont dierengezelschap samenkomt. Iedereen schrikt als een roofvogel hun spullen steelt. In de consternatie die volgt zijn allerlei kleine verhaallijnen te ont-

dekken. Een voor een duiken de gestolen spullen weer op. Voor het eerste prentenboek in de taartenreeks, *Waar is de taart?*, ontving Thé Tjong-Khing de Woutertje Pieterse Prijs en een Zilveren Penseel. Wereldwijd werden al 720.000 taartboeken verkocht.

Taart voor iedereen,
Thé Tjong-Khing,
Lannoo,
€ 17,99 (3+).

Naar de Cariben

BoekStart en de Bibliotheek op school worden uitgebreid naar de Caribische eilanden. Adriaan Langendonk, manager leesbevorderingsprogramma's bij Stichting Lezen/Koninklijke Bibliotheek, bezoekt er afgelopen jaar scholen, kinderopvang en bibliotheken.

'Al een aantal jaar geleden zijn we begonnen om op de zes Caribische eilanden van het Koninkrijk BoekStart te introduceren, het programma rond lezen met baby's en peuters. Afgelopen na-jaar is een start gemaakt met de Bibliotheek op school. Het belangrijkste speerpunt op dit moment is expertiseontwikkeling. Op Aruba, Bonaire en Curaçao is de training voor leesconsulenten van de bibliotheek al afgerond. In augustus beginnen de trainingen op de bovenwindse eilanden Sint-Maarten, Sint-Eustatius en Saba. Daarnaast heb-

ben we samen met Biblionet ook een leesbevorderingstraining ontwikkeld voor leerkrachten, die uitgaat van het Nederlands als Tweede Taal. Dat wordt heel belangrijk, kinderen groeien meertalig op. Op elk eiland is de situatie anders, maar het Nederlands blijft belangrijk vanwege de doorstroming naar het hoger onderwijs. Het is daarom belangrijk dat leerlingen zowel in de voertaal als in het Nederlands ondersteund worden bij het lezen van rijke teksten die aangeboden worden door de bibliotheken.'

Nieuw

Gelukkig en blij, de nieuwe dichtbundel én het honderdste boek van Edward van de Vendel, laat dieren aan het woord. De schildpadden, het dwergkonijn en ook de goudvis vertellen over hun leven op de boerderij. Martijn van der Linden verzorgde de illustraties (Querido, 10+).

Non-fictieschrijver Marc ter Horst waagt zich voor het eerst aan fictie in **Rugzwemmen**, een verhaal over de onverwachte zomervakantie van Noor, voor wie klimaatverandering een levenslang issue is (Gottmer, 12+).

In zijn nieuwe jeugdroman **Hart van staal** kiest Simon van der Geest voor een spannend science-fictionthema: Ravi en zijn vrienden ontdekken dat hun ouders robots zijn. Met illustraties van Martijn van der Linden (Querido, 10+).

Vandaag komen we niet meer thuis vertelt het verhaal van Imre die zijn land moet ontvluchten. Enne Koens liet zich inspireren door de verhalen van minderjarige vluchtelingen, Maartje Kuiper voorzag het van ingetogen illustraties (Luitingh-Sijthoff, 10+).

VOORLEES- KAMPIOEN OP DE RADIO

Guus Janse uit Middelburg (twaalf jaar) was een jaar lang Voorleeskampioen van Nederland. Een van de hoogtepunten was de uitzending van de KinderTaalstaat, waarin hij samen met Frits Spits en de twaalfjarige Julie de presentatie verzorgde.

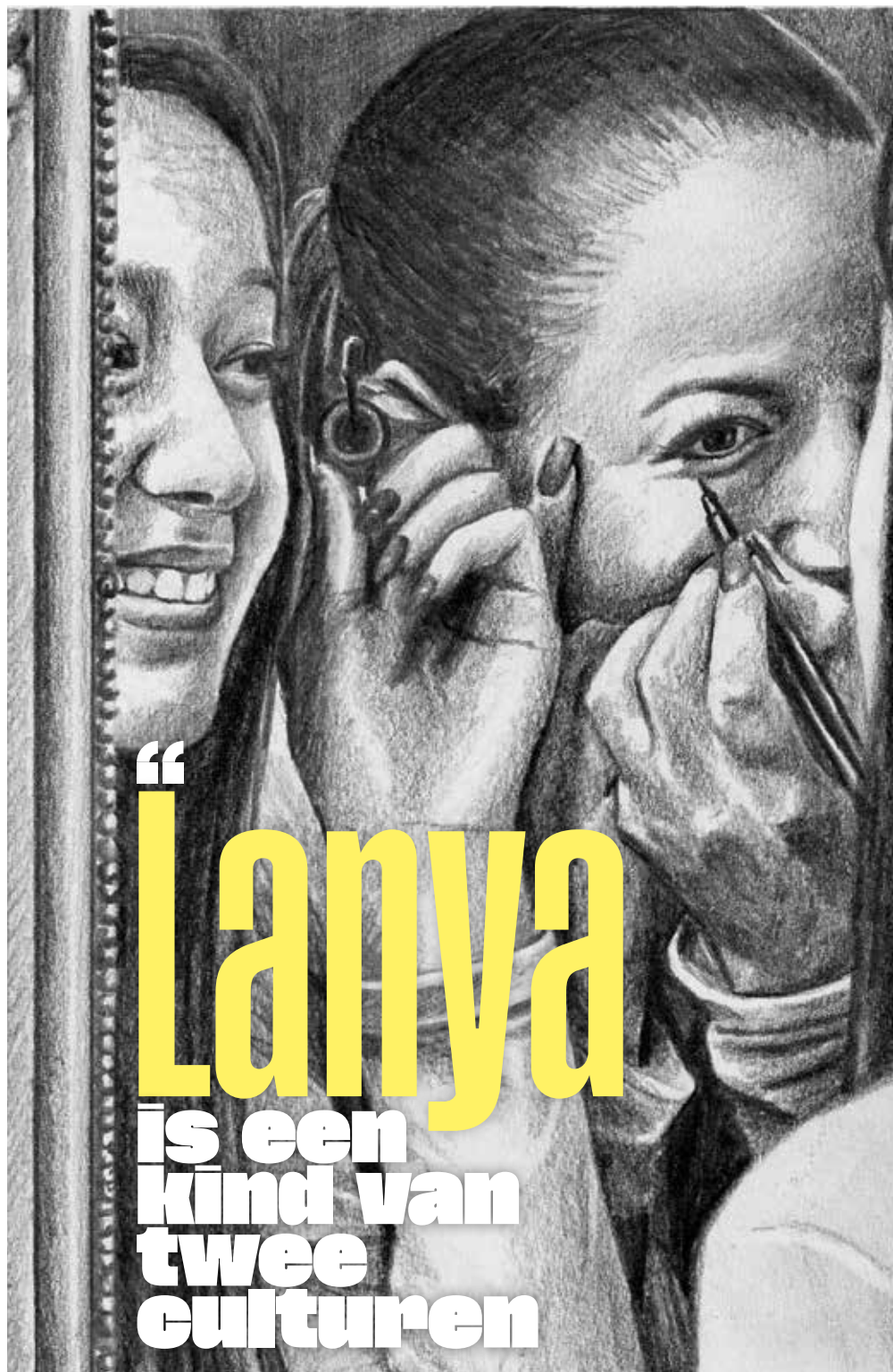
'Superleuk' vond Guus zijn debuut als radiopresentator. 'Als voorleeskampioen mag je al heel veel speciale dingen doen, maar zoiets had ik nog nooit gedaan!' Van tevoren kreeg hij de zes genomineerde boeken van de Woutertje Pieterse Prijs toegestuurd, die hij in een week uitlas. Zijn favoriet? 'Ze waren allemaal heel erg mooi. Maar *Patroon* van Marco Kunst vond ik het spannendst. Het is geschreven als dagboek en je wordt er helemaal in meegenomen. Dat Milo last heeft van een enorm groot schuldgevoel kun je je indenken. Als je veertien bent en je beste vriend overlijdt door jouw schuld, dan is dat enorm heftig.' Ook *Mot en de metaalvissers* van Sanne Rooseboom en Sophie Pluim las hij in één adem uit. 'Het is een geweldig verhaal, heel origineel. Fantasy, maar het speelt zich toch in het heden af. De personages zijn heel sterk uitgewerkt. Hoe Mot zich voelt over haar moeder die heel anders is, hoe ze vriendschap sluit met een vrouw op de scheepswerf die meer op haar lijkt, daarin kun je je helemaal inleven.' Wat was het leukste van de uitzending? 'Om al die schrijvers te ontmoeten en dat de winnende schrijvers zo blij waren met hun prijs. Het was ook heel leuk om Marco Kunst weer te ontmoeten, hij was jurylid bij mijn Voorleeswedstrijd. Toen ik kampioen werd is hij bij ons op school geweest en heeft hij een les gegeven.'

Op 24 mei jl. won Danischa Bah uit Middelburg De Nationale Voorleeswedstrijd 2023. Zij volgt Guus Janse op als Voorleeskampioen.

MIRJAM OLDENHAVE

25 jaar
schrijverschap

“
Lanya
is een
kind van
twee
culturen

Mirjam Oldenhave viert haar 25-jarig schrijverschap met een bijzonder boek: *De levens van Lanya*. Daarin vertelt ze het verhaal van haar Nederlands-Koerdische pleegdochter die op haar veertiende onderdook om uithuwelijking te voorkomen. ‘Dit is helemaal Lanya’s eigen verhaal, alleen het “en toen en toen” heb ik eruitgehaald.’

Mirjam Oldenhave woont en schrijft op het Amsterdamse Prinseneiland. In haar werkkamer zie je meteen hoe een kwart-eeuw schrijfcarrière parallel loopt aan haar leven als pleegouder. De ene muur hangt vol met foto’s van de kinderen die ze samen met haar partner Job heeft opgevangen. Op de andere muur zijn originele tekeningen uit *Mees Kees* en *Boutje van de Rommelberg* van tekenaar Rick de Haas geprikt. In interviews vertelt ze vaak hoe haar pleegkinderen in haar werk terecht zijn gekomen.

Hebben je pleegkinderen je altijd geïnspireerd bij het schrijven?

‘Ja, absoluut. Alle kinderen die je om je heen hebt, zijn interessant, het is een fijne bron om uit te putten. Ik heb in al die jaren heel veel opgeschreven, schriften vol. Als ik ergens om moest lachen, riefen de kinderen: “Schrijf dan op!” Ze waren altijd heel betrokken bij alles wat ik schreef. Als ik er niet uitkwam, dachten ze mee. Dan kwamen ze met oplossingen waar ik met mijn rationeel gevijde brein nooit aan had gedacht.’

Hoeveel kinderen hebben jullie in huis gehad?

‘Vier in totaal, onder wie drie meisjes: Esi, Lanya en Dawen, en een jongen die model stond voor Tobias in *Mees Kees*. Hun echte namen houden ze liever geheim. Steeds was het de bedoeling dat ze kort zouden blijven, wij waren een gezin voor noodopvang. Maar meestal liep het anders, ik ben nu zelfs oma. Lanya zegt weleens plagend tegen mijn man: “jij dacht dat het maar voor een halfjaar was, hè Job?”

Je hebt eens gezegd dat je een objectievere kijk hebt op pleegkinderen omdat het niet je eigen kinderen zijn.

‘Het grote verschil is dat er geen navelstreng meer vastzit en dat je ook niet automatisch in elkaars voetsporen treedt. Je lijkt niet per se op elkaar. Mijn pleegdochters kijken series waarvan ik denk: hoeft ik niet! Als ze uitgaan op hoge hakken en elkaar gierend van de lach opmaken vind ik dat verrukkelijk om te zien – maar het is niet mijn wereld. Je kunt geboeid toekijken hoe ze zich ontwikkelen. Dat je ze moet loslaten weet je al vanaf dag één.’

**Tekst
en foto**
Annemarie
Terhell
Illustratie
Carolien
Wesselink

In Voor jou tien anderen (2008) schreef je voor het eerst een waar-gebeurd verhaal over een van je pleegkinderen. Hoe is dat gegaan?

‘In de Slash-reeks werden jongeren gekoppeld aan een schrijver. Ik had als slash-compagnon een meisje met anorexia gekozen, maar kwam er niet uit. Met zwetende oksels heb ik moeten zeggen dat het me echt niet lukte. Toen Esi dat hoorde, zei ze: “Neem mij dan!” Ze was opgegroeid in een illegaal kindertehuis op een flatje met tien andere kinderen. Toen de flat werd ontruimd, heeft dat groot in *Vrij Nederland* en allerlei kranten gestaan. Pleegmoeder Riet heeft zich destijds ook laten interviewen. Het was een simpele vrouw, zich van geen kwaad bewust. “Wat heb ik dan fout gedaan?” riep ze. En dan zag je haar op de foto met haar twee grote honden grommend naast haar. Uit de krantenknipsels uit die tijd heb ik kunnen putten, het was een ongelofelijk verhaal.’

Weet ik veel (2019) gaat ook over Esi, daarin beschrijf je – voor volwassenen – over haar onafhankelijke aard met veel humor.

‘De eerste periode dat ze bij ons kwam, wisten we heel weinig van haar. Over haar tijd in de flat wilde ze niet praten, het was het klassieke verdringen. Pas veel later kwam het verhaal los, in brokjes. Toen we eenmaal aan elkaar gewend raakten, bleek het zo’n goeie match, ze was als was in onze handen. Esi heeft enorm veel humor. Ik zat vaak te wachten tot ze uit school kwam, en dacht: fijn, dan kunnen we weer lachen!’

En nu is er *De levens van Lanya*, een minstens zo ongelofelijk verhaal. Wordt het door haarzelf verteld?

‘Ja, het is helemaal Lanya’s verhaal. Toen ze, begin twintig, uit Irak naar Nederland terugkwam met haar dochter, maar zonder haar zoontje, was ze helemaal overstuur. Op een manke laptop heeft ze het hele verhaal eruit gespuugd, van ram-ram-ram. Voor Lanya was het schrijven therapeutisch. Nog nooit heb ik zo’n sterke uitgeschreven synopsis gehad, alleen het “en toen en toen” heb ik eruitgehaald. Het was echt háár wens dat het boek er zou komen. Zelf had ik het nooit durven voorstellen: het is zo’n kwetsbaar ver-

haal. Erna Sassen heeft eerder over Lanya geschreven in *Zonder titel* (2021). Daarna zei ze: nu wil ik ook het héle verhaal vertellen.’

Wat is haar geschiedenis in het kort?

‘Haar ouders zijn als Koerdische vluchtelingen uit Irak naar Nederland gekomen, ze woonden jarenlang in een asielzoekerscentrum. Toen Lanya zes jaar oud was, kwam ze bij ons. Zeven jaar later kreeg het gezin een verblijfsvergunning en ging ze terug naar huis. We hebben altijd goed contact gehad met haar ouders, daarmee hebben we enorm geboft. Er waren geen hechtingsproblemen, er was geen loyaliteitsconflict. Geen gespleten hartjes – daar mag je als pleegouder heel dankbaar voor zijn.’

Maar toch ging het mis?

‘Toen Lanya weer terugging naar huis, vonden haar ouders haar te veel verwesterd. Ze wilden haar uithuwelijken aan een Koerdische man. Lanya is naar de noodopvang gevlucht. Daar kreeg ze goeie vrienden, maar ik heb vaak gedacht: waar moet dit heen? Dit familiemeisje en dan in haar eentje in zo’n tehuis, waar iedereen rookt en drinkt en zo’n stoere houding heeft... Lanya stond op een wachtlijst en werd alsmaar verplaatst. Door het steeds verhuizen word je een losvliegend deeltje. Uiteindelijk heeft haar vader een advocaat genomen. Vanwege een vervelend incident, waarbij ze zich door jeugdzorg in de steek gelaten voelde, is ze na een jaar toch naar haar ouders teruggegaan. Niet veel later vertrok ze naar Irak om te trouwen.’

Hoe kijkt Lanya terug op die tijd in de noodopvang?

‘Ze is minder mild dan ik. Lanya is een heel wijs meisje, ze kan prachtig praten en vertellen. Tijdens de Week van de Pleegzorg hebben we deelgenomen aan een publiek gesprek en heeft ze uitgelegd: “ik voelde me zó in de steek gelaten door jeugdzorg. Alles was erop gericht om het systeem te bewaken. Het ging niet om ons, alles draaide om de regels en de protocollen. Daardoor voelde ik me nooit veilig.”’

Hoe gaat het nu met haar?

‘Ze is nu 27 en woont alweer jaren in Nederland, maar de helft van haar hart is achtergebleven in Irak. Gelukkig heeft ze nog veel contact met haar moeder, dus we hoefden voor dit boek geen mistwolk op te trekken. Lanya heeft haar moeder het verhaal helemaal voorgelezen. Die zegt nu: “We hebben er niet goed aan gedaan om jullie steeds te laten wortelschieten op een andere plek. Je kunt kinderen niet zomaar verpotten.” Lanya is echt een kind van twee culturen. Ze weet dat er veel meiden zijn in dezelfde situatie, die net als zichzelf moeten balanceren. Tegen hen wil ze zeggen: hou vol! Je hervindt je evenwicht weer. Echt.’ ●

De levens van Lanya

Mirjam Oldenhave & Carolien Wesselink (ill) Ploegsma, € 15,99 (15+)

Mirjam Oldenhave

(1960) werkte als drama- en muziektherapeut voor ze in Amsterdam aan de schrijversopleiding Script+ begon. Tijdens die opleiding debuteerde ze als kinderboekenschrijfster met *Een vriendin met vuisten* (1998). Er volgden tientallen kinderboeken, waarvan *Donna Lisa* (1999), *Mees Kees – De sponsorloop* (2006) en *Mees Kees gaat verhuizen* (2011) zijn onderscheiden met een Vlag & Wimpel van de Griffeljury. In 2010 schreef ze het Kinderboekenweekgeschenk *Mees Kees in de gloria*. In dat jaar ontstond ook de *Mees Kees Show*, waarmee ze samen met acteurs Irene Schepers en Roos de Wijs en illustrator Rick de Haas jarenlang langs theaters bleef toeren. Van de verhalen van Mees Kees werden vijf speelfilms gemaakt.

Nieuwe Vertaalprijs

Vertaaltijdschrift *Filter* reikt, samen met de CPNB en het ILFU (International Literature Festival Utrecht), dit jaar voor het eerst de Filter Vertaalprijs voor kinder- en jeugdboeken uit. Deze nieuwe prijs is een bekroning voor de creativiteit van de vertaler bij het oplossen van vertaalproblemen die voortvloeien uit de eigen, bijzondere aard van het te vertalen werk. De nieuwe prijs vormt een aanvulling op de reeds bestaande Filter Vertaalprijs voor vertalers van volwassenen boeken. Net als bij deze al bestaande prijs bedraagt het prijzengeld tienduizend euro. Dit bedrag is ter beschikking gesteld door de CPNB, die hiermee uitdrukking geeft aan het grote belang dat zij hecht aan goede vertalingen en vertalers van kinder- en jeugdboeken voor lezers tot vijftien jaar. De nominaties worden komende maand bekendgemaakt. Op de jaarlijkse *Filter*-avond tijdens het ILFU (22 september tot en met 7 oktober) wordt de winnaar uitgeroepen.

Stripmakers in de klas

Sinds begin dit jaar is een groot aantal stripmakers aangesloten bij de Schrijverscentrale. Deze diverse makers van graphic novels, onder wie Renske de Greef, Aimée de Jongh en stripmaker des Vaderlands Herman Roozen, kunnen worden uitgenodigd voor klassenbezoeken, interactieve workshops en lezingen. Dankzij het Nederlands Letterenfonds en het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie zijn de stripmakers in 2023 tegen een gereduceerd tarief te boeken. Zowel de Schrijverscentrale als de twee fondsen zien veel potentie voor graphic

novels in het voortgezet onderwijs, speciaal voor het vak Nederlands. Stripworkshops stimuleren op een aansprekende manier verhaalbeprijp en verteltechnieken, hoe bouw je een personage op, hoe druk je emotie uit, hoe verbeeld je een thema? Ook vakken als kunstzinnige vorming, maatschappijleer of geschiedenis kunnen hun lesstof verdiepen middels graphic novels: de combinatie van woord en beeld geeft de verhalen en daarmee de lessen een extra dimensie.

deschrijverscentrale.nl;
stripmakerdesvaderlands.nl

READIFICATION: wegens succes verlengd

In 2021 sloegen de literaire en de game-wereld de handen ineen via de Readification-pilot. Doel van deze campagne: onderzoeken of vijftienjarigen meer leesplezier ervaren via nieuwe verhalen rondom bestaande populaire games. Dit lijkt het geval: de met beelden en geluiden (uit de game) versterkte verhalen van Ronald Giphart en Margje Woodrow werden vorig jaar ruim 75.000 keer gedownload en positief beoordeeld. Vier op de tien jongeren gaf bovendien aan door de verhalen ook echt gestimuleerd te worden meer te gaan lezen. Voor de Leescoalitie, NBD Biblion en Ubisoft was dit eind vorig jaar reden om de

samenwerking in 2023 voort te zetten. Ondertussen schreven Abdelkader Benali, Roderick Leeuwenhart, Manon Uphoff en Marcel van Driel al vier nieuwe Verborgene Verhalen bij respectievelijk de games *Assassin's Creed Valhalla* en *Skull & Bones*. Tijdens de Boekenweek van Jongeren in september verschijnen er nog twee verhalen voor de nieuwe game *Assassin's Creed Mirage*. Deze worden geschreven door Marion Pauw en Rima Orie. Alle verhalen worden gepubliceerd in de Ubisoft Special-app. Tijdens het lezen kunnen de jongeren meer verdieping krijgen over historische termen en gebeurtenissen uit het verhaal.

2023 is een feestjaar voor de Vlaamse auteur Bart Moeyaert (1964) die in 1983 debuteerde met de jeugdroman *Duet met valse noten*, een tragisch verslag over een ontluikende tienerliefde.

Het debuut van Bart Moeyaert betekende direct ook zijn doorbraak. Maar de roman waarin hij volgens eigen zeggen voor het eerst zijn eigen stem en de kracht van taal en suggestie ontdekte, was *Suzanne Dantini* (1989) dat Moeyaert later herschreef onder de titel *Wespenest*. Na die jeugdboeken volgden ook kinder- en prentenboeken, korte verhalen, toneelstukken, essays, volwassenenromans en poëziebundels. Zijn recentste titel is het kleine jongensavontuur *Morris* dat Sebastiaan Van Doninck van fraaie kleurenillustraties voorzag en in maart werd bekroond met de Vlaamse Boon Publieksprijs 2023.

Om Moeyaerts veertig jaar schrijverschap te vieren verschijnt er bij zijn uitgever Querido een aantal feestelijke (her)uitgaven. Behalve een gloednieuwe editie van *Duet met valse noten* is dat de dichtbundel *Dat alles over liefde gaat*, waarin Ester Naomi Perquin een persoonlijke keuze heeft gemaakt uit Moeyaerts werk voor zowel volwassenen als kinderen, en uit zijn liedteksten en ongepubliceerde gedichten.

Moeyaert heeft ongeveer alle literaire prijzen gewonnen die er zijn. Alleen al voor de novelle *Blote handen* (1995) won hij onder meer een Zilveren Griffel, de Boekenleeuw, de Prijs van de Vlaamse Gemeenschap voor jeugdliteratuur en de Deutsche Jugendliteraturpreis. In 2019 ontving hij de prestigieuze Astrid Lindgren Memorial Award voor zijn hele oeuvre. De jury roemde zijn oprechte solidariteit met zijn hoofdpersonen, zijn subtiele gevoel voor humor, filmische manier van schrijven en bondige, muzikale taal.

KINDERBOEKENMUSEUM is CANONMUSEUM

Het Literatuurmuseum/ Kinderboekenmuseum is sinds februari toegetreden tot het netwerk van de Canon van Nederland, dat middels vijftig thema's (vensters) de Nederlandse geschiedenis voor het voetlicht wil brengen.

Het museum herbergt sleutelstukken die verhalen vertellen bij de vensters van Annie M.G. Schmidt, Het Kinderwetje van Van Houten, Anton de Kom, de Tweede Wereldoorlog en de Eerste Wereldoorlog. Zo is de typemachine waarop Annie M.G. Schmidt haar versjes, kinderboeken en televisieseries tikte te zien in de tentoonstelling *De eigenwijze kinderen van Annie M.G. Schmidt*. Bijzonder is ook de literaire nalatenschap van Anton de Kom: hoewel het manuscript van *Wij slaven van Suriname* er niet meer is, bevinden zich in de museumcollectie wel tal van onuitgegeven manuscripten van De Kom, waaronder de schriften waarin hij werkte aan *Ons bloed is rood*, een historische roman die waarschijnlijk een vervolg had moeten worden op *Wij slaven van Suriname*. Dit manuscript is een van de sleutelstukken bij het Canonvenster Anton de Kom en onderstreept wat de schrijver betekend heeft voor de onafhankelijkheid van Suriname. Het is zowel te zien in de Galerij van het museum als in de online tentoonstelling *Surinaamse schrijvers. De weg naar een onafhankelijke literatuur*.

canonvannederland.nl

BLIK OP LEESONDERWIJS

DEEL 2

Interview
Jeroen Dera

DE LEESCRISIS IS OVERAL

Media staan er vol mee: er is een leescrisis onder jongeren – wat te doen? Naar aanleiding van enkele publicaties die aandacht vragen voor het leesonderwijs, waaronder de artikelenbundel *Omdat lezen loont*, onderzoekt *Lezen* in een serie gesprekken met onderwijskenners en vakmensen de staat van het middelbaar leesonderwijs. Deel 2: docent Nederlandse Letterkunde en onderzoeker literatuuronderwijs aan de Radboud Universiteit Jeroen Dera: 'De leescrisis beperkt zich niet tot het onderwijs en jongeren, maar treft de hele maatschappij.'

Als het over de leescrisis gaat, vindt Jeroen Dera, gaat het vaak over het dalende leesniveau van jongeren en het niveau van het vak Nederlands, maar de crisis is veel breder. Dera: 'Ieder jaar worden er minder boeken verkocht en ieder jaar leent de bibliotheek minder boeken uit; alle volwassenen lezen aanzienlijk minder vergeleken bij enkele decennia geleden; de belezenheid van docenten gaat achteruit en het aantal talenstudenten dat zich aan de universiteiten meldt, loopt terug. Dus ja, natuurlijk verslechtert het leesonderwijs. Tegelijkertijd signaleren we dat de

politiek het belang van een geletterde samenleving onvoldoende benadrukt, terwijl een zichzelf respecterende democratie niet zonder goed lezende burgers kan. Ik zie de leescrisis als een symptoom van een maatschappelijke onverschilligheid ten opzichte van de verworvenheden die je middels lezen kunt bereiken. Ik denk dat veel beleidsmakers zich onvoldoende realiseren hoezeer zijzelf door die verworvenheden zijn gevormd en dat er nu een generatie opgroeit voor wie dit minder vanzelfsprekend is. Het helpt daarbij ook niet dat er vanuit de overheid nog steeds geen verbod op mobiele telefoons in de klas is, gezien het door onderzoek aangetoonde, positieve effect daarvan.'

Maar staatssecretaris Uslu van Cultuur en Media investeert wel een flink deel van het cultuurbudget in de openbare bibliotheek. En via het Masterplan Basisvaardigheden is er extra geld voor uitbreiding van de Bibliotheek op school.

'Natuurlijk zijn dit goede maatregelen. Maar wat eigenlijk nodig is, is een overheids campagne, zoals je eind jaren tachtig *Kies exact* had. Dat was echt een enorm offensief – daar kon je gewoon niet omheen. Als je het hebt over een leesoffensief, stel ik me daar zoiets bij voor. Nu blijft het beperkt tot de mensen die zich sowieso al druk maken over de leescrisis. Maar je zou willen dat de hele maatschappij ervan doordrongen raakt dat we in een neerwaartse leesspiraal zitten en dat er nú wat moet gebeuren willen we kritisch burgerschap en daarmee de kwaliteit van onze samenleving waarborgen.'

Wat moet er daarvoor gebeuren?

'Op dit moment zijn er nog te veel interventies op het microniveau van het vak Nederlands. Die zijn te vrijblijvend en onvoldoende. Om het tij te keren moet de overheid simpelweg harde, concrete eisen aan het hele onderwijs stellen. Zo zou ik hopen dat alle scholen, van alle niveaus, worden verplicht om minimaal drie keer per week minimaal drie kwartier te plannen waarin er schoolbreed gelezen wordt, en om met een professionele leescon-

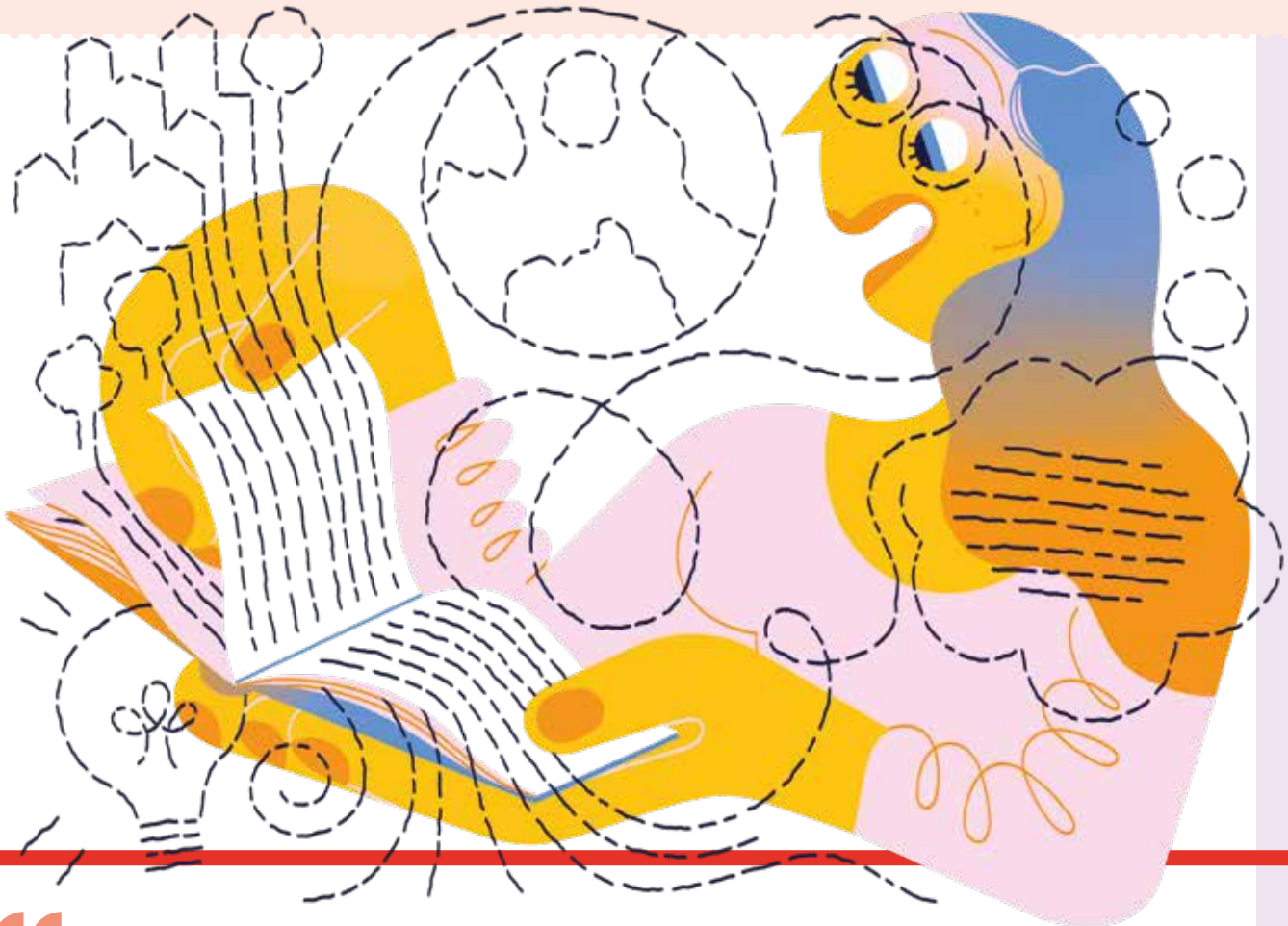
sulent een boekencollectie aan te leggen die zo divers is dat daarin voor alle leerlingen iets te vinden is. Behoorlijk wat basisscholen werken al met die leesmomenen, dus waarom dit niet doortrekken tot aan het eindexamenjaar? Daarnaast is het heel belangrijk dat de juiste partijen worden overtuigd van de noodzaak en het belang van geletterdheid. De focus moet denk ik wat minder op de leraren en bibliotheken liggen, maar wat meer op de schoolleiders en -besturen, zeg maar de beslissers.'

Als we toch even inzoomen: wat zou het doel van leesonderwijs moeten zijn?

'Allereerst moeten we leerlingen kritisch leren lezen. Je hebt niets aan een mooie literaire leeslijst als de leerling niets meeneemt uit die boeken en wat anderen daarover hebben gezegd: goed leesonderwijs moet uiteindelijk ook enige maatschappelijke en persoonlijke vorming bewerkstelligen. Daarbij pleit ik trouwens voor een integratie met andere verhaalvormen dan alleen literaire teksten, zoals podcasts, films en documentaires. En ja, ik leid natuurlijk havo- en vwo-docenten op en daar hoort een bepaald type geletterdheid bij – je bereidt vwo-leerlingen feitelijk toch voor op academisch onderwijs – maar dat betekent niet dat leraren op het vmbo geen aandacht aan kritisch lezen zouden moeten besteden. Je kan heel goed boeken gebruiken om jongeren bij te brengen dat je de wereld vanuit verschillende perspectieven kan bekijken en dat er op maatschappelijke vraagstukken meerdere antwoorden mogelijk zijn, zodat je niet altijd vanuit hetzelfde standpunt blijft redeneren.'

Hoe kan een leraar dat in de praktijk brengen?

'Door de vraag wat leerlingen lezen te verleggen naar de vraag hoe we met leerlingen lezen. In *Omdat lezen loont* onderzoek project *De praktijk van de leeslijst*. In de reacties op dat rapport zie je dat de discussie in het onderwijs nog steeds te veel gaat over welke titels wel en niet op de lijst mogen staan. Laat het duidelijk zijn: ik ben niet tegen het

“ EEN ZICHZELF RESPECTERENDE DEMOCRATIE KAN NIET ZONDER GOED LEZENDE BURGERS

lezen en behandelen van canonieke werken, en ik vind dat literatuurgeschiedenis op basis van concreet gedefinieerde eindtermen op alle onderwijsniveaus gegeven zou moeten worden, maar feit is dat veel leerlingen genreliteratuur zoals thrillers en

jeugdboeken hoger waarderen dan de klassieke schoolcanon. Maak als leraar daarom gebruik van een meer divers boekenaanbod. Je bereikt dan sowieso al meer leerlingen. Bovendien, als je ervan uitgaat dat de vragen die je over de teksten stelt leidend zijn in wat je met ze kunt bereiken, dan doet het er minder toe welke titel je leerlingen voorlegt. Niet dat ik het overigens oké vind als een vmbo'er alleen maar voetbalbiografieën leest. Iedere docent Nederlands moet alle leerlingen, ongeacht hun niveau, introduceren in zowel complexe als ontspanningslectuur. Het schoolvak Nederlands is uiteindelijk ook een afgeleide van wat de universiteiten en hogescholen onderwijzen, en ons academisch onderzoek beperkt zich geenszins tot alleen maar highbrowliteratuur.

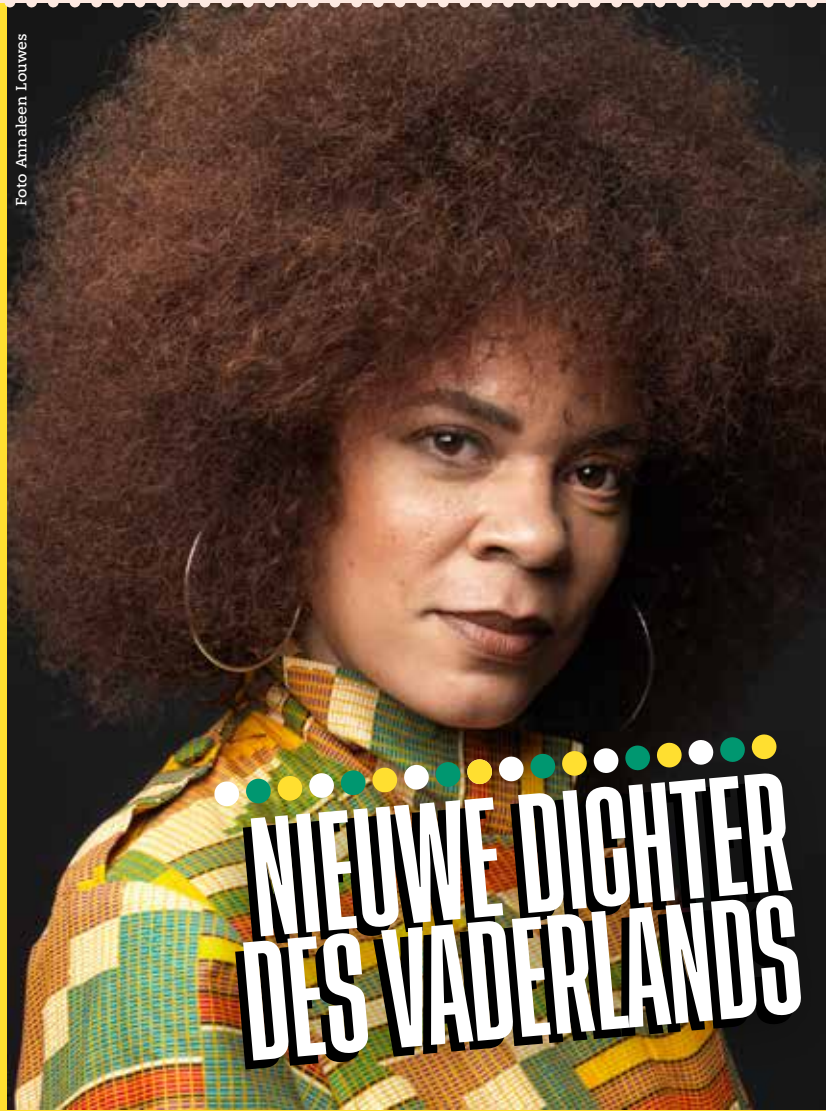
Zo kun je heel goed comparatief lezen: waarom noem je de ene thriller literair en de andere niet? Daarmee dwing je leerlingen al tot heel nauwkeurig lezen. En gebruik boeken voor meer dan alleen literatuuronderwijs. Aan de hand van de vraag of een titel literatuur of lectuur is, kan je bijvoorbeeld prima debatvaardigheden oefenen, in plaats van leerlingen te laten discussiëren over of de wolf nou wel of niet in Nederland thuishoort – laat ze dat maar bij biologie doen.'

Ben je optimistisch?

'Zolang er geen breed maatschappelijk draagvlak is om de leescrisis op te lossen, ben ik dat niet per se. De hele politiek zal samen een vuist moeten maken en concrete maatregelen treffen. Alleen dan kunnen we de leescrisis oplossen.' ●

Jeroen Dera (1986) doceert Nederlandse Letterkunde aan de Radboud Universiteit Nijmegen en is gespecialiseerd in literatuuronderwijs en moderne Nederlandstalige poëzie. Sinds 2021 loopt zijn onderzoeksproject *Uses of Literature in the Classroom: Legitimizing Literature in Upper-Secondary Education*. Voor Stichting Lezen onderzocht hij de inhoud en waardering van literatuurlijsten voor Nederlands op havo en vwo (*De Praktijk van de Leeslijst*, 2019), en ontwikkelde hij met Helma van Lierop-Debrauwer en Yke Schotanus in *De grenzen van literatuur* (2022) een eigentijdse lessenreeks voor 4 havo en vwo. Ook is hij poëzirecensent voor *De Standaard der Letteren*. Met Charlotte Van den Broeck publiceerde hij het poëziedoeboek *Woorden temmen: van kop tot teen* (Grange Fontaine, 2020). In 2021 verscheen *Poëzie als alternatief* (Wereldbibliotheek) waarin Dera toont hoe divers hedendaagse Nederlandstalige poëzie is en hoe zij de maatschappij een kritische spiegel voorhoudt. jeroendera.nl

Foto Annaleen Louwes

NIEUWE DICHTER DES VADERLANDS

Dichter, schrijver en *spoken word*-performer Babs Gons (1971) is vanaf september dit jaar twee jaar lang de nieuwe Dichter des Vaderlands.

Gons neemt het stokje over van Lieke Marsman, die het ambt vervulde tot afgelopen januari. Als Dichter des Vaderlands zal Gons optreden als ambassadeur voor de poëzie, onder andere door te dichten bij landelijke (nieuws)gebeurtenissen. Het selectiecomité roemt haar als 'een van de meest aansprekende dichters die Nederland nu heeft, met een stem vol vuur, brandend en warm, zowel op het podium als op papier. Ze is een dichter die bevlogen en betrokken woorden weet te geven aan wat er leeft in deze tijd, in een samenleving die zij vol overtuiging bij de poëzie betreft.'

Gons organiseerde vanaf 2000 bijna tien jaar lang een maandelijks podium voor jonge dichters en schrijvers in Paradiso en was medeoprichter van productiehuis Poetry Circle Nowhere. Ze debuteerde in mei 2021 met de dichtbundel *Doe het toch maar*, die werd genomineerd voor de Herman de Coninckprijs en de Poëziedebuutprijs. In 2022 won ze De Johnny, een oeuvreprijs voor podiumpoëzie. Ook schreef Gons jarenlang columns voor *Het Parool*; een selectie verscheen in *Alles wat je liefhebt wordt mooi* (2022). Eerder was ze ook samensteller van de bundel *Hardop* (2019), met het werk van 18 Nederlandse *spoken word*-dichters.

dichterdsvaderlands.nl

READ MY WORLD

Van 14 tot en met 16 september ontmoeten spraakmakende schrijvers en vertellers, lezers en luisteraars, uitgevers en vertalers elkaar in de Amsterdamse Tolhuistuin, tijdens Read My World, het literaire festival dat het geschreven en gesproken woord uit de hele wereld viert.

Read My World werkt nauw samen met internationale curatoren en redacteuren met wie uiteenlopende activiteiten worden georganiseerd: een jaarlijks internationaal literatuurfestival, verdiepende workshops en andere literaire producties. *Shivers* is het festivalthema van dit jaar. Op de website readmyworld.nl: 'In een wereld vol adrenaline, waar we onze adem inhouden als we de kranten openslaan en murw langs onze socials scrollen op zoek naar recepten voor troost, actie en zelfzorgmedicijnen,

verkent Read My World dit jaar via het werk van dichters, schrijvers en muzikanten wat ons gezamenlijk de shivers geeft. Want uiteindelijk zijn het deze sidderingen, deze kleine aansporingen die ons inspireren, inzicht geven en ons uiteindelijk tot grotere daden kunnen bewegen.'

De internationale gastcuratoren die het festivalprogramma van deze elfde editie helpen samen te stellen, zijn de Nigeriaanse schrijver, dichter en uitgever Lola Shoneyin, wier internationaal bekoonde en tot toneelstuk bewerkte roman *De vrouwen van Baba Segi* binnenkort op Netflix te zien is; en Azie Pool, artistiek directeur van het Bernie Grant Arts Center en veelgevraagd internationaal curator.

Voor meer informatie over het programma en het bestellen van tickets, zie readmyworld.nl.

Hypnotiserend
taalplezier

w i l d
e d o o d
o d

marwin vos won met haar rouwbundel *wilde dood* de Grote Poëzieprijs 2023 voor de beste Nederlandstalige dichtbundel van het afgelopen jaar.

De jury roemde *wilde dood* als de bundel die 'vanuit een hedendaagse gewaarwording van oeroude belevingen glansrijk de ver-gankelijkheid uitdaagt'.

De Grote Poëzieprijs bedraagt twintigduizend euro en is (sinds 2019) de opvolger van de VSB Poëzieprijs als toonaangevende prijs voor de Nederlandstalige poëzie. Aan de prijs zijn inspirerende publieksprogramma's en educatieve trajecten verbonden die een beeld geven van de actuele stand van zaken rondom poëzie in het Nederlands taalgebied.

Overige genomineerden waren *Waar is het lam?* van Mustafa Stitou; *Beginnen voor gevorderden* van Hélène Gelens; *De introductie van het plot* van Frank Keizer; en *Mythen en stoplichten* van Adlara Adilow.

prijsdepoezie.poezieclub.nl

MEER DAN PERSOONLIJK

Het oorspronkelijk Engelstalige *Gender Queer*, de indrukwekkende autobiografische graphic novel waarin Maia Kobabe allerlei demonen uit het verleden uitdrijft, is in het Nederlands vertaald.

Gender Queer is het verslag van een reis naar zelfidentificatie waarin Kobabe de lezer de verwarring en vernedering toont die puberale verliefdheden met zich mee kunnen brengen. Het gaat over het worstelen met je coming-out tegenover je familie en de maatschappij, over het

Gender Queer
Maia Kobabe
Infodok, € 24,99

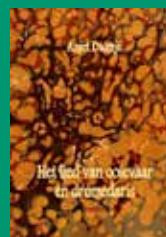
vinden van echte vrienden, over erotische LGBTQ+ -fictie als uitlaatklep... *Gender Queer* was oorspronkelijk bedoeld om Maia's familie uit te leggen wat het betekent om non-binair en asexueel te zijn. Maar het werd veel meer dan een persoonlijk verhaal: het groeide uit tot een ontroerende en verhelderende gids die genderidentiteit bespreekbaar en inzichtelijk maakt voor vrienden, bondgenoten en eigenlijk iedereen.

DUBBEL GOUD

Foto Hen Feenstra

Het was een historische dubbel-slag voor Anjet Daanje, schrijfster van *Het lied van ooievaar en dromedaris*: als enige Nederlandse auteur ooit sleepte de Groningse met één boek de Grote Twee van de Lage Landen in de wacht: zowel de Boekenbon Literatuurprijs als de Libris Literatuur Prijs. Eerder was het boek al verkozen tot Beste Groningse Boek.

Het lied van ooievaar en dromedaris
Anjet Daanje
Passage, € 37,-

Hoofdpersoonage Eliza May Drayden is al dood als *Het lied van ooievaar en dromedaris* in het jaar 1847 begint. Ieder volgend hoofdstuk schuift een stukje op in de tijd, totdat het verhaal in onze huidige tijd is aangeland. De lezer leert Drayden postuum kennen via de levens van anderen, en via biografieën en verhandelingen over haar, want zij was de schrijfster van een uitzonderlijke roman, die tijdens haar leven werd verguisd, maar die nadien door steeds meer lezers als een meesterwerk wordt gezien. Over haar leven is weinig bekend, de omstandigheden waaronder ze stierf zijn een mysterie, en naast haar roman is de enige tekst die ze heeft nagelaten een aantekening met geheimzinnige tekeningen, gedichten en tabellen. Daanje liet zich voor haar roman inspireren door de negentiende-eeuwse schrijfster Emily Brontë.

'Slechts één keer in de zoveel tijd komt er een Nederlandstalige roman voorbij die alle kwalificaties in zich heeft om uitzonderlijk te zijn,' schreef de jury van de Libris Literatuur Prijs. '*Het lied van ooievaar en dromedaris* omvat alles wat excellente literatuur te bieden heeft. Het is een roman van de buitencategorie die hart en hoofd beroert. En die via de verbeelding betekenis geeft aan de mysterieuze cyclus van leven en dood.'

In de GEEST van de TIJD

Tijdloze boeken, bestaan die wel? Klassiekers aanpassen aan veranderde mores en taalopvattingen is van alle tijden – meestal gaat dat stilzwijgend, soms met ophef, zoals de recente aanpassingen in het werk van Roald Dahl. Van Assepoester met en zonder bloed, tot Sinterklaas en zijn gekleurde Pieta's.

(Anti)koloniaal:

Ephraïm Langkous, piratenkapitein en vader van Pippi, is sinds 2015 geen negerkoning meer. 'We hebben het woord vervangen want het kwetst. Mijn moeder zou nooit aanvaard hebben dat Pippi kinderen kwetst,' zei Karin Nyman, dochter van Pippi-bedenker **Astrid Lindgren**, in de Zweedse krant Dagens Nyheter. Sindsdien is Ephraïm dan ook 'koning van de Stille Zuidzee'. Al eerder, in 2011, klonk kritiek op het boek **Het avontuur op de Zuidzee**, waarin Pippi samen met buurkinderen Tommy en Annika aankomt op een eiland waarna 'de zwarte kinderen zichzelf voor de blanke kinderen in het zand gooien'. Nyman bepleitte toen dat Pippi allesbehalve een racist is: "Zodra de kinderen knielden op dat strand, weigert Pippi dat juist meteen omdat ze vindt dat alle kinderen gelijk zijn, waar ze ook vandaan komen."

Gierigaards en roodhuiden

Tiny Fisscher over haar hertalingen van **Oliver Twist** door Charles Dickens (Volt, 6+) en **Reis om de wereld in 80 dagen** (Volt, 6+): 'Beide titels zijn geschreven voor volwassenen, in breedspakige en wollige taal. Voor kinderen is dat niet te doen, maar de verhalen op zich zijn ook voor hen fantastisch. Ik heb deze boeken opnieuw geschreven, met behoud van de oorspronkelijke sfeer en toon. Maar er zaten ook racistische elementen in. Zo wordt het gierige personage Fagin in **Oliver Twist** consequent "de Jood" genoemd. Dat heb ik eruit gehaald. En in **Reis om de wereld in 80 dagen** worden de oorspronkelijke bewoners van Amerika afgeschilderd als barbaren en uitgescholden voor roodhuiden. Ook dat heb ik veranderd (de treinoverval heb ik niet door *native Americans* laten doen, maar door witte mannen). Maar ik kon de *native Americans* er niet uitlaten, de wereldreis loopt immers ook deels door Amerika. Als oplossing heb ik een passage toegevoegd waarin een treinspazier racistische taal begint uit te slaan, waarop hoofdpersoon Phileas Fogg hem terechtwijst.'

Illustratie: Annette Henieg

'Paardrijden en jagen, dat kunnen ze goed, ja. Maar die roodhuiden zijn natuurlijk wel een minderwaardig volk.' Een kort moment viel het stil in de coupé. Toen riep Aouda woedend uit: "O ja? En waar baseert u dat op?" "Ja, waarop?" viel Passepartout haar onmiddellijk bij. "Nou," begon de man met de witte snor, maar voordat hij verder iets kon zeggen, merkte Phileas Fogg koeltjes op: "Minderwaardig ben je pas als je op basis van iemands huidskleur bepaalt of iemand minderwaardig is of niet."

Gekleurd

Oorspronkelijk was hij wit, tot uitgeverij Volt besloot hem in te kleuren, met toestemming van de erven Westendorp – en zo zit hij nu in de kring, in het kartonboekje **Naar school met Fiep** (4+): een zwart jongetje.

Illustratie: Fiep Westendorp

Illustratie: Charlotte Demaons

Tranen en avontuur

Tiny Fisscher over haar hertaling van *Alleen op de wereld* van Hector Malot (Gottmer, 6+): 'Met instemming van de uitgeverij heb ik het boek van eerste persoon enkelvoud naar derde persoon gezet, om de naam Rémi vaker te kunnen noemen en een beetje afstand te scheppen tot het 'huilverhaal' (er valt nog steeds voldoende te snikken) en net iets meer de nadruk te leggen op een weliswaar zielig, maar ook spannend avonturenverhaal. En om het voor kinderen begrijpelijker te maken: het oorspronkelijke verhaal wordt verteld door Rémi als dertiger, een getrouwd man, en dat zorgt nu bij veel kinderen voor verwarring. De al te lange natuurbeschrijvingen heb ik ingekort en het taalgebruik verhelderd. (En ja, ik heb door sommige *Alleen op de wereld*-fans op m'n kop gekregen, maar voor hen is er gelukkig de geweldige integrale vertaling van August Willemsen).'

Ter illustratie:

Oorspronkelijk:

'Terwijl ik voortliep en naar links en rechts tuurde, merkte ik op dat dit dampige schemerduister de dingen vreemde vormen verleende. Ik moest mezelf zeggen dat de struiken waren om ze als zodanig te herkennen, en evenzo met de bosjes brem en vooral met de weinige kleine bomen die hier en daar hun gedraaide stammen en verwrongen takken verhieven.'

Bewerking:

'Terwijl Rémi door het dampige duister naar links en rechts tuurde, merkte hij dat de struiken en de bomen met hun gedraaide stammen en scheefgegroeide takken een beetje leken op vreemde wezens.'

Gekleurde Pieta's

Jacques Vriens over de heruitgave van zijn boek *Dag Sinterklaasje* (Van Holkema & Warendorf 6+), dat oorspronkelijk verscheen in 1983: 'Naar aanleiding van gesprekken die ik voerde op scholen, besloot ik voor de heruitgave van 2020 de tekst aan te passen zodat niemand zich er meer ongemakkelijk door hoefde te voelen.' Wouter en Mieke heten nu Sam en Lieke ('Overigens tot verdriet van oudere lezers,' aldus Vriens), op de nieuwe illustraties is geen Zwarte Piet meer te zien en er is diversiteit toegevoegd in de tekst:

'Sam roept verbaasd: "Allemaal kleurenpieten!"
Mama lacht en zegt: "Die komen ieder jaar vanuit de hele wereld om Sinterklaas te helpen."
"Ik weet uit welke landen," zegt Lieke. "Dat heeft de juf verteld. De Pieten komen uit IJsland en China en België en Zuid-Afrika en Engeland en Turkije en nog veel en veel meer landen." [...]
"Kijk, Sam!" zegt Lieke, "dat is een meisjespiet."
"Jaaah," roept Sam, "een Miet!"
Dat vindt Lieke geen goede naam. "Nee, Sam, een meisjespiet heet een... heet een..." Ze kan zo gauw niks verzinnen.
Sam wel, want hij zegt: "Pieta!"
"Wat een goed idee," zegt de meisjespiet lachend. "Ik ben een Pieta." En ze geeft de kinderen nog een handvol pepernoten.'

Zwarte Piet uit 1983: Dagmar Stam

Meisjespiet uit 2020: Marja Meijer

Illustratie: Carl Offterdinger

Eraf met die teen

Niets zo veranderlijk als sprookjes, die in allerlei versies worden overgeleverd. In de negentiende eeuw bijvoorbeeld, lieten de gebroeders Grimm in 'Assepoester' nog het bloed van de pagina's spatten met passages die tegenwoordig worden weggelaten:

'De oudste stiefzus paste de schoen, de moeder stond erbij. Maar ze kon er met haar grote teen niet in, de schoen was haar te klein.

Toen gaf de moeder haar een mes en zei: "Hak die teen af; als je koningin bent, hoef je toch niet meer te voet." Het meisje hakte de teen af, wrong haar voet in de schoen, verbeet haar pijn en ging naar buiten. De koningszoon zag hoe het bloed eruit opwelde.'

Zo moest ook de hiel van haar zus eraan geloven. En in hun tweede uitgave lieten de Grimms uiteindelijk nog duiven de stiefzussen de ogen uitpikken. Zo werden ze voor 'hun boosheid en valsheid levenslang met blindheid gestraft'.

“
**Ik wil
mensen
wakker
kussen**

Tekst
Annemarie
Terhell
Foto
Marc
Deurloo

Als nieuwe stadsdichter van Rotterdam wil **Elfie Tromp** vooruitkijken. 'De stadsdichters vóór mij hebben het verleden bekritiseerd of bevroegd en het heden bejubeld. Ik wil mijn blik op de toekomst richten en onderzoeken waar we als stad naartoe gaan.'

Elfie Tromp vindt het een enorme eer om stadsdichter te zijn, vertelt ze in haar Rotterdamse bovenwoning. Ze is een vijfdegeneratie-Rotterdammer en binnenkort komt er een nieuw Rotterdammertje aan, verraadt haar kogelronde buik. 'Deze stad heeft mijn schrijven en denken gevormd,' vertelt ze. 'Als ik in mijn werk een straat beschrijf, dan is het altijd een straat in Rotterdam.' Ze werd geboren in het Ikazia-Ziekenhuis, groeide op in de Hoeksche Waard en ging na de basisschool elke dag met de bus naar het Wolfert Tweekollegiaal in Rotterdam. 'Op mijn zestiende ben ik op mijzelf gaan wonen om examen te doen en daarna te gaan studeren. In die tijd wilde ik graag het theater in maar ik wist niet hoe. Ik werd nachtclubdancer bij Now & Wow en kwam terecht in een heel hechte theaterfamilie. Daar gaat mijn eerste roman *Goeroe* over. En nu ben ik theatermaker bij Walhalla. Rotterdam is de plek waar ik creatief en artistiek tot wasdom ben gekomen.'

Wat zijn je plannen als stadsdichter?

'Nu ga ik eerst met zwangerschapsverlof! De globale plannen zijn er, maar het zou zomaar kunnen dat die ingrijpende transformatie van het moederschap mijn koers nog bijstuurt. Zo ben ik ooit gaan zingen in een periode waarin ik zoveel liefdesverdriet had dat ik suïcidaal werd. Het zingen bleek een luikje naar mijn hart te zijn. De pijlers waarop ik me tijdens mijn dichterschap wil gaan richten, zijn allereerst feminisme en activisme, die vormen de rode draad in al mijn werk. Rotterdam is altijd geportretteerd als de stad van harde werkers, van havenarbeiders, van "niet lullen maar poetsen". Maar er is ook heel veel onbetaalde arbeid verricht door vrouwen en die verhalen zijn niet vastgelegd in de canon van de stad. Die onvertelde verhalen wil ik een plek geven.'

Je wilt je richten op de toekomst?

'Ja, op allerlei manieren. Zo rond mijn installatie als stadsdichter kwam ChatGPT groot in het nieuws. De ontwikkelingen gaan heel snel nu, het

gaat een grote invloed hebben op ons schrijven en denken. Daarmee wil ik gaan experimenteren. Ik kan me voorstellen dat ik een online gegeneerd gedicht gebruik als een *objet trouvé* en ga sleutelen aan de vorm. Daarnaast zijn er natuurlijk de vaste momenten waarvoor je een gedicht schrijft, zoals Ketj Koti, Bevrijdingsdag en het vergeten bombardement op Rotterdam-West. Ongetwijfeld komen er ook andere gebeurtenissen voorbij waarvoor ik warmloop. Zo heb ik een gedicht geschreven tijdens de staking van vuilnisophalers.'

Wat kan een stadsdichter bijdragen aan de stad?

'Identiteitsbewustzijn, ruimtelijk bewustzijn – het besef van waar je woont. Een goeie stadsdichter kan zijn bevolking anders laten kijken naar plekken die hij voor lief neemt. Ik houd bijvoorbeeld heel erg van deze wijk omdat we veel "buitenbuurmensen" hebben: vaste figuren die niet in de maatschappij passen en rondzwerven. Dat zijn kleurrijke mensen, ijkpunten bijna – net zoals de kubuswoningen. Die paradijsvogels zijn belangrijk voor een stad, ook deze mooie mensen wil ik vastleggen.'

Met welke projecten hebben je voorgangers zich onderscheiden?

'Anne Vegter was enorm productief. In coronatijd is zij alle wijkbibliotheken langsgedaan en schreef ze voor elke wijk een gedicht dat ze de stad cadeau heeft gedaan. Dat vind ik heel tof. Dean Bowen heeft mooie, doorwrochte reflecties op het verleden geschreven. Derek Otte stond bekend om zijn bijna slogan-achtige, opbeurende teksten. Iedereen heeft zijn eigen talent. Bij mij zal het theater een rol gaan spelen. Bij mijn benoeming heb ik een gedicht gezongen, in het najaar gaan we een muzikale poëzieperformance maken die we in 2024 door heel de stad, op elk podium, klein en groot, willen gaan spelen.'

Hoe kwam de passie voor taal in je leven? Las je veel als kind?

'Ja, boeken waren enorm belangrijk, ik was echt een veellezer. Ik had een

obsessie met Paul van Loon, die schreef ik ook brieven. En ik hield enorm veel van Joke van Leeuwen. Zij zet in haar boeken de hele vorm naar haar hand, dat is zo geweldig. Op de middelbare school kwam daar veel Engelse literatuur bij. Sylvia Plath en Margaret Atwood voedden mijn vrouwelijk bewustzijn. Muziek en songteksten werden in die tijd ook steeds belangrijker, ik begon mijn eigen liedjes te schrijven. Stond ik met een akoestisch gitaartje op de literaire avond. Dat gaat nog altijd door: ik ben nu bezig aan mijn allereerste album met liedjes uit mijn laatste twee voorstellingen.'

Wanneer begon je met schrijven?

'Vanaf het moment dat ik kon schrijven hield ik dagboeken bij. Dozen en dozen vol. Ik schreef mijn eigen verhalen voor de schoolkrant. Schrijven is een fijne manier om de wereld te ordenen, dat

vind ik nog steeds. We leven in een vrij chaotische tijd. Het is een individuele wereld die veel vrijheid met zich meebrengt, maar ook eenzaamheid en onbegrip. Er zijn tegenwoordig weinig klankborden meer, je hoort vooral de stemmen uit je eigen bubbel die allemaal hetzelfde zeggen. Schrijven kan houvast geven en verdieping.'

Je beoefent allerlei genres, van proza, poëzie tot theater teksten. Hoe verhouden die zich tot elkaar?

'Proza is rationeler: je moet een langere lijn plannen, de lezer helemaal meenemen. Muziek en poëzie gaan voor mij hand in hand. Het gaat bij allebei over iets voelen. In goeie poëzie hoef je – net als in muziek – echt niet elk beeld te begrijpen. Ik houd ervan om nieuwe dingen te ontdekken. Dit voorjaar stond ik in het theater met *Op de barricade van het hart*, een activistische punkcabaretvoorstelling. Ik wil mensen graag wakker schudden, of misschien beter: wakker kussen.'

Wordt kunst te veel ingedeeld in hokjes?

'Ja, en daarbij doen we vaak alsof het altijd moeilijk en serieus moeten zijn, dat haalt het plezier eruit. Zelf ben ik gek op horrorfilms, op sciencefiction, maar ook op musicals – dat zijn ondergewaardeerde genres. Wij zijn de spelende mens, de homo ludens – dat vergeten we soms. Kunst kan ook leuk zijn, plezier heeft óók diepgang. Mijn "wakker schudden" of "wakker kussen" is daarom een uitnodiging tot plezier. Laten we niet vergeten dat we ook dingen mogen voelen en beleven.' ●

“
Een goeie
stadsdichter kan
zijn bevolking
anders laten
kijken naar
plekken die hij
voor lief neemt

Elfie Tromp (Rotterdam, 1985) studeerde psychologie en begon daarna aan de studie Writing for Performance aan de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht. Tijdens haar studie trad ze veel op als (straattheater)artiest en performer. In 2013 debu-

teerde ze als romanschrijver met *Goeroe*. Haar tweede roman, *Underdog* (2015), werd genomineerd voor de BNG Literatuurprijs en voor het Beste Boek voor Jongeren. In 2021 verscheen *Pietà*, een mozaïekvertelling waarin een demonstratie tegen een omstrede

stadsmonument vanuit verschillende perspectieven wordt beleefd. Elfie Tromp schrijft columns en artikelen voor kranten en tijdschriften en werkt ook als radiocolumnist en -presenter, onder meer voor *De Nieuws BV* en *Nooit meer Slapen*.

VERBEELDING VOOROP

Zolang als ze zich kan heugen is filmmaker **Margien Rogaar** een verhalenliefhebber. De regisseur van geprezen films en series als *Bouwdorp* (2014), *Alleen op de wereld* (2016) en *Lampje* (2022) deed als kind al niets liever dan erop los fantaseren, eigen boeken maken en toneelstukjes opvoeren. Haar favoriete schrijver was Joke van Leeuwen: 'Ik denk dat haar werk mij zeer heeft beïnvloed.'

Tekst Mirjam Noorduijn
Foto Elsbeth Tijssen

'Deesje was voor mij het boek van alles. De fantasie, de humor, ik vond het geweldig. Het gaat weliswaar over een beetje eenzaam meisje, een outsider, maar als kind vond ik het helemaal geen zielig verhaal: Deesje heeft veel levenskracht, en doordat ze anders denkt, belandt ze uiteindelijk toch op de goede plek. Omdat ik dit boek en ook *Het huis met de zeven kamers* zo leuk vond, kreeg ik ieder jaar – tot mijn twintigste aan toe – een boek van Joke van Leeuwen. Ik houd enorm van haar beschouwende blik en de manier waarop ze misverstanden tussen volwassenen en kinderen laat ontstaan, zodat je het absurde van de situatie kan inzien. Ze speelt met het perspectief en laat je anders naar de wereld kijken. Ik merk dat als ik zelf werk voor kinderen maak, ik dat ook probeer te doen.'

Heb je Deesje al eens geprobeerd te verfilmen?

'Ooit, maar daar ben ik mee gestopt: de kracht van het boek – de ondoorgrondelijkheid van het hoofdpersonage – is voor mij niet te vangen in film. Ik voelde dat ik dan te veel zou moeten uitleggen, waarmee ik het verhaal en de licht absurde humor die voortkomt uit de onverwachte handelingen van Deesje helemaal plat zou slaan. De wereld in een film is nou eenmaal concreter dan die in een boek, waarin je door de taal die als een filter werkt, een groter beroep op je verbeeldingskracht moet doen. Ik houd daarom ook niet van literatuur die te expliciet is, waarbij je het gevoel hebt dat je een soort filmscenario leest, daar krijg ik jeuk van. Ik had dat bijvoorbeeld bij *Schorshuiden* van Annie Proulx, dat over de eerste

boomkappers in Canada gaat. Ik heb het uitgelezen, maar er wordt te veel letterlijk in uitgespeld. Joke van Leeuwen zal je daar niet op kunnen betrappen. En Annet Schaap trouwens ook niet. Een groot deel van het maakproces bij *Lampje* richtte zich daarom vooral op de vraag: hoe blijf ik eer doen aan het verhaal? Ik wist dat veel mensen, net als ikzelf, er enorm door geraakt waren, juist door de taal en ruimte voor de verbeelding. Ik dacht: als ik hier al een film van ga maken, dan moet ik het zo doen dat kinderen zullen denken: o ja, zo heb ik het voor mij gezien toen ik het boek las.'

Je hebt *Lampje* gelezen met in je achterhoofd: hier kan ik misschien een film van maken?

'Nee, dat niet. *Lampje* was net uit en iedereen in mijn omgeving zei: dit is zo prachtig en ontroerend, dit moet je lezen. De epische vertelkracht trof mij direct, alsook de kracht en eerlijkheid van *Lampje*, terwijl Annet Schaap je evengoed meeneemt in de hoofden en kleurrijke levens van de andere personages. Ik vond het een indrukwekkend verhaal en hartverscheurend verdrietig, vooral het begin. Ik weet nog dat mijn zus tegen mij zei: je moet wel doorlezen hoor, want het komt goed.'

'Je zus' – is zij toevallig illustrator Karst-Janneke Rogaar?

[lachend] 'Ja, Karst-Janneke is inderdaad mijn zus. Door haar werk ken ik veel kinder- en jeugdboeken, al komt dit ook omdat ik mijn eigen kinderen veel voorlees. *Het Werkstuk* van Simon van der Geest vind ik bijvoorbeeld een heerlijk voorleesboek: de taal is mooi – concreet en zonder opsmuk – en de personages worden met tederheid maar levensecht beschreven, vol tegenstrijdigheden die een mens in zich heeft. Daarbij maken de illustraties van mijn zus de zwaarte wat lichter. Mijn kinderen zijn nu tien en dertien maar ik lees ze nog steeds voor, of we lezen samen. Momenteel zitten we gevangen in *Harry Potter*. De boeken vind ik een beetje te stereotyperend – ik lees bijvoorbeeld liever *De Gebroeders Leeuwenhart* of *Ogen van tijgers* voor, vanwege de rijke taal en complete karakters – maar J.K. Rowling schrijft natuurlijk ook heel spannend.'

Werd er in jullie ouderlijk gezin eveneens veel voorgelezen?

'Zeker, ja, en we gingen regelmatig naar

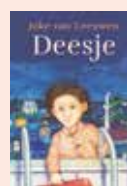
de bieb. Er was een echte leescultuur bij ons thuis. Mijn vader, die bodemkundige is en verbonden aan Wageningen Universiteit, was altijd aan het lezen, historische en populair wetenschappelijke boeken, terwijl mijn moeder, hbo-docent, dan weer meer feministische literatuur las: essays van Joke Smit herinner ik mij en het blad *Opzij*. Ze was trouwens ook een fervent radioluisteraar. Daardoor zijn mijn twee zussen en ik met veel mooie en leuke radio opgegroeid. Als we gingen knutselen stonden er bijvoorbeeld vaak langspeelplaten op van allerlei radio- en tv-programma's: de taal van *Lawaai-papegaai* en *Theo en Thea* zit zo in ons systeem dat we die verhalen samen nog steeds hardop kunnen declameren.'

Wat voor boeken lees je momenteel zelf?

'Sinds ik naast mijn werk ook kinderen heb, lees ik vooral voordat ik naar bed ga, om mijn hoofd op orde te krijgen. Liefst boeken waarin ik helemaal kan verdwijnen – klassiekers als *Anna Karenina* en *Moby Dick*, van die langzame verhalen waarin de details er werkelijk toe doen. Tegelijkertijd zijn ze concreet en spannend met volwaardige, complexe karakters, die maken dat je wilt doorlezen. Herkenning of engagement vind ik niet zo belangrijk, in ieder geval minder dan in het verleden: in wat ik maak en lees, zoek ik steeds meer de verbeelding op. De hoofdpersonages van Emile Zola in *Thérèse Raquin*, waarin de titelheldin samen met haar minnaar haar echtgenoot vermoordt, vind ik bijvoorbeeld vreselijke karakters – zo overdreven dweperig, zeurderig en negentiende-eeuws – daar herken ik niets in. Tegelijkertijd voel je dat de schrijver ze bewust zo neerzet – het horrorachtige verhaal krijgt daardoor iets potsierlijks, wat ik grappig en fijn lezen vind.

Een boek dat ik hier trouwens niet mag vergeten te noemen is *En we noemen hem*, van Marjolijn van Heemstra – wier werk ik sowieso heel mooi vind. Al vijf jaar ben ik bezig om hiervan een film te maken. Het verhaalgegeven van een vrouw die tijdens haar zwangerschap gaat uitzoeken wat er nu eigenlijk waar is over haar vermeende avontuurlijke oudoom die kort na de Tweede Wereldoorlog een zogenaamde verzetsdaad heeft gepleegd en in de familie is uitgegroeid tot een held, vind ik heel aansprekend. Behalve dat het

als een spannende zoektocht leest, roept het ook vragen op over hoe je je verhoudt tot je familie en haar geschiedenis. Dat is een belangrijk thema voor mij dat vaak terugkomt in zowel de boeken die ik lees als in mijn werk. Daarbij is een goed gevoel voor humor onontbeerlijk.' ●

Margien Rogaar

(Wageningen, 1977) begon na haar middelbare school in Wageningen aan een studie Theaterwetenschap, met het idee misschien ooit acteur te worden. Nadat ze ontdekte dat ze liever met acteurs wilde werken dan er zelf eentje te worden, ging ze naar de Nederlandse Film en Televisie Academie in Amsterdam. Die voltooide ze in 2002. Door haar eindexamenfilm *Meisje, jongen, ijsje* (met scenarioschrijver Tijs van Marle), een coming of age-verhaal voor volwassenen over een tienerjongen en -meisje die afscheid nemen van hun kinderjaren, raakte ze toevallig in de familiefilmhoek terecht, al maakt Rogaar ook films voor alleen volwassenen.

2004 regisseur van de lichtvoetige tv-film *Au Cigogne!* over de laatste dag van een Nederlands gezin op een simpele Franse camping

2006 regisseur van *Maybe Sweden*, film voor volwassenen over hoe we ons tot vluchtelingen verhouden

2008 'Beste regisseur' voor *Zucht*, International Short Film Festival Mexico

2011 Gouden Kalf-nominatie 'beste televisiedrama' voor *Bon Voyage* (2011)

2014 regisseur van *Bouwdorp*: bekroond als 'Beste film' op diverse internationale kinderfilmfestivals

2016 regisseur van de jeugdtelevisieserie *Alleen op de wereld* voor NPO Zapp

2017 'Best film 13+' voor *Mister Coconut*, Frankfurt International Children's Film Festival

2022 regisseur van tv-serie *Lampje* voor de VPRO

OP DE COVER

Een kijkje in het atelier van Sarah van Dongen

“ALS ER MAAR kleur IN ZIT

Sarah van Dongen

Sarah van Dongen studeerde literatuurwetenschap voor ze zich waagde aan een tekenopleiding in Cambridge. Via Instagram kwam ze terecht bij Querido, die haar vroeg om de gedichten van Pim Lammers te illustreren in de veelbesproken bundel *Ik denk dat ik ontvoerd ben*.

Sarah van Dongen woont in Amsterdam-West, in een kleurrijk huis dat zo uit haar tekeningen lijkt te zijn weggelopen. Overall bloemen, ingelijst werk en bouwwerken van lego – een passie die ze deelt met haar vriend en die in coronatijd tot grote hoogten steeg. ‘We hebben overall lego vandaan gehaald, te veel om neer te zetten,’ vertelt ze lachend. In haar piepkleine atelier op vierhoog, waar je zo door het raam op het dak stapt, maakt ze haar tekeningen. Met krijt, potlood, gouache en stift. Als er maar kleur in zit.

Poppenhuizen

Het tekenen kwam pas laat in haar leven. ‘Als kind hield ik er absoluut niet van, ik vond het tijdverspilling. Veel liever maakte ik poppenhuizen en kleren voor mijn poppen – daar kon je tenminste wat mee dóén. Prentenboeken waren er wel. Mijn oma was enorm fan van Annie M.G. Schmidt, dus er was veel

Fiep. Zelf was ik gek op de prentenboeken van Jane Ray. Zo gedetailleerd als zij tekent met al die versieringen, ik vond het prachtig. *De stukgedanste schoentjes* was mijn lievelingsboek. Nog steeds zie ik haar invloed terug in mijn werk. Pas toen ik dertien was en niet meer kon spelen, begon ik te tekenen. Van mijn vader kreeg ik een leeg dagboek. Toen dat vol was getekend ben ik dat blijven doen. Dat is zo’n fijn gevoel, een vol schetsboek.’

Summer school

Na de middelbare school begon ze aan de studie Liberal Art and Sciences in Utrecht, want kiezen was moeilijk en deze opleiding was ‘lekker breed’. Na een ingewikkelde master (‘iets met hedendaagse literatuur’) en een scriptie over de representatie van dood en rouw in kinderboeken, had ze nog steeds niet het gevoel dat ze iets kon. ‘Het jaar ervoor had ik een *Summer School*

Tekst en foto's
Annemarie Terhell

gevolgd in Cambridge. Van mijn opa en oma had ik een erfenis gekregen en ik besloot terug te gaan om een tweejarige tekenopleiding te volgen. Daar ontdekte ik eindelijk hoe het voelt om ergens helemaal te passen.'

Dynamiek

Terug in Amsterdam had ze baantjes in de horeca, als beveiliging in het Rijksmuseum en werkte ze in een kinderboekwinkel. Daarnaast begon ze iedere dag te posten op Instagram, als stok achter de deur. Langzaam begonnen de illustratieopdrachten binnen te komen. Ze maakte een eigen prentenboek voor een Engelse uitgever, verzorgde illustraties in verhalenbundels. Twee jaar geleden klopte Querido aan met de gedichten van Pim Lammers. 'Ik heb natuurlijk ja gezegd, maar het was een struggle. De tekeningen moesten een schetsboekachtige sfeer krijgen. Dat klinkt makkelijker dan het is. In mijn

schetsboek teken ik leuk en energiek, maar als ik voor zo'n opdracht ga zitten, met mooi wit papier, wordt het ineens strak en levenloos. Het verliest dynamiek.'

Omgekeerde wereld

Ik denk dat ik ontvoerd ben werd een kleurrijke bundel, waarin de humor en meerstemmigheid van de gedichten doorklinkt in het beeld. Dat het boek zoveel aandacht zou gaan krijgen had ze nooit kunnen voorzien. Van de vervelende ophef rondom Pim Lammers in het voorjaar – met een snel uitverkochte eerste druk als gevolg – heeft ze zelf weinig last gehad. Geen mails, geen negatief commentaar op sociale media. Nog steeds voelt de situatie onwerkelijk. 'Het is echt bizar, wat er is gebeurd. Als er iemand aan de kant van kinderen staat, is het Pim. Zijn teksten zijn volkomen uit hun verband gehaald. Het lijkt de omgekeerde wereld wel.' ●

“
Een vol
schetsboek
is een
fijn
gevoel

Sarah van Dongen (1992) studeerde Children's Books Illustration in Cambridge en debuteerde in 2020 als jeugboek-illustrator met *The Allotmenters* (uitgeverij Ragged Bears). Haar eerste eigen prentenboek *The Neighbourhood Surprise* verscheen een jaar later bij Tiny Owl Publishing. In datzelfde jaar maakte ze illustraties voor *Bedtijdverhalen voor rebelse meisjes* (ROSE Stories). *Ik denk dat ik ontvoerd ben* met gedichten van Pim Lammers en illustraties van haar hand werd genomineerd voor de Woutertje Pieterse Prijs 2023. Sarah van Dongen verzorgt online teken cursussen voor beginners bij Domestika.org. sarahvandongen.com

AANPAKKEN en OPLOSSEN

Tekst
Eva Gerrits

Twee leesbevorderaars vertellen over hun roeping: kinderboekenillustrator Letje Rijnsburger, die zoveel mogelijk kinderen in Suriname met boeken in aanraking brengt; en 'de TikTockende Meester' Erwin van der Land, leerkracht bij De Triangel in Lelystad, en presentator van Springlezend LIVE, het online kennisdelingsevent van Springlezend, het leesbevorderingsplatform voor en door leraren.

Foto: Chris van Houts

Erwin van der Land Motivatie door begrip

'Kinderen laten groeien en stapsgewijs voorbereiden op de echte wereld is het mooiste wat er is. Het is ook hard werken: soms probeer je iets vanuit wel twintig hoeken aan te reiken en lukt het pas de 21ste keer. Wat helpt is eerlijk zijn: vertel leerlingen wat ze gaan leren en waarom. Dat ze, behalve lezen, rekenen en schrijfvaardigheid, niet alles hun leven lang nodig hebben, maar dat sommige doelen dienen als springplank voor doelen die nog komen. Motivatie komt voort uit begrip, uit de zin van een doel inzien. Zelf was ik een slechte middelbare-schoolleerling, jaren later bleek dat ik ADHD heb. Mijn ervaringen helpen mij

Letje Rijnsburger Schatplichtig

'In Suriname is decennialang niet geïnvesteerd in onderwijs, toen kwam corona, de machtswisseling van Bouterse naar Santokhi – er is geen beleid meer, alleen schaarste. Leerkrachten zijn onderbetaald; de directeur van het Sociaal Pedagogisch Instituut (SPI), dat leerkrachten opleidt en met wie ik samenwerk, verhuurt lokalen als printshop, docenten en studenten betalen zelf de stencils; families die de kantinekootjes beheren, betalen daarvoor huur. Er zijn geen boeken en lesmaterialen, de plafonds komen naar beneden. Bewonderenswaardig hoe zij blijft vechten voor een kwalitatieve lerarenopleiding in Suriname. In Nederland is leesbevordering ook hard nodig, maar er zijn tenminste boeken. In Suriname is niks. Bovendien is Nederland schatplichtig aan Suriname, waar Nederlands de voertaal is.'

kinderen te bereiken die ook worstelen op school. Ik heb dat exact zo meegemaakt en snap: soms gaat het een dag gewoon niet.'

Boekenstapel

'Van kind af aan ben ik een fervent lezer – op een tijdelijke dip door de verplichte leeslijst na. Leesplezier bevorderen, doe je onder andere door erover te praten: over wat je voorleest; leerlingen te bevragen over wat zij hebben gelezen; door collectief een boek te lezen en je gezamenlijk te verhouden tot de verbeeldingskracht van de schrijver. Focus op de lol, dan komt het begrip vanzelf. Laatst vertelde een moeder van een kind met een taalontwikkelingsstoornis, dat niet meer wilde lezen, me dat ze samen de bibliotheek hadden bezocht en waren thuisgekomen met een

Book Camp

‘Ik zat in de Penseeljury en heb met Joke Linders en steun van Stichting Lezen een succesvol leesbevorderingsconcept ontwikkeld dat ik inzette als gastdocent op mbo’s en boekenavonden: ik stal zo’n honderd boeken uit op tafels, vertel over het belang van (voor)lezen voor de ontwikkeling van het kind, lees voor uit bijpassende boeken, vertel ook over het belang van voorbijgaan aan leesniveau en aanhaken bij interesses en thema’s. Dan moeten studenten zelf een boek uitkiezen voor een kind of klas, en hun ervaringen uitwisselen. Het inspireert en enthousiasmeert echt. Afgelopen winter gaf ik deze gastlessen aan de docenten en studenten in Paramaribo.’

Hulp

‘Het SPI richt nu een voorleesbibliotheek in met boeken die ik verzamelde. In augustus ga ik er een studieweek verzorgen, zodat de docenten nog voor het nieuwe schooljaar zoveel mogelijk boeken leren kennen en die kennis overdragen aan hun studenten. Zij kunnen de boeken dan meenemen naar hun stagescholen.

Als je begint bij de opleiders, verspreidt het zich en bereik je zoveel mogelijk kinderen. Om te blijven inspireren en enthousiasmeren zullen er regelmatig gratis studiedagen moeten worden georganiseerd. In mijn eentje kan ik het niet blijven doen, voor duurzame kennisuitwisseling is een goed opgeleid team nodig. Om dat voor elkaar te krijgen, kan ik alle hulp gebruiken.’ ●

gigantische boekenstapel. Dat is waar je het voor doet: kinderen helpen verder te komen.’

Verzamelplaats

‘Over Springlezend en de bijbehorende LIVE-sessies ben ik erg enthousiast. Een dergelijke verzamelplaats van kwalitatieve tools die ook door andere leerkrachten worden gebruikt en door ervaren leesbevorderaars gecheckt, miste ik altijd. Je hoeft als leraar niet meer zelf het wiel uit te vinden en het is doeltreffender dan luisteren naar goedbedoelende experts zonder praktische onderwijservaring. Dit platform voor en door leraren geeft echt het gevoel dat je met zijn allen dingen aanpakt en oplost.’ ●

Foto: Lumen Photo

COLUMN

Jean-Claude van Rijckeghem (Gent, 1963) is auteur, scenarioschrijver en filmproducent. Hij debuteerde als jeugd-boekenauteur met de bekroonde historische jeugdroman *Jonkvrouw* (2005), die hij schreef samen met Pat van Beirs. Met *IJzerkop* won hij in 2021 opnieuw de Thea Beckmanprijs. Afgelopen mei verzorgde hij de Annie M.G. Schmidt-lezing ‘Tijdreizen en bouillonblokjes’, die is terug te luisteren via de Grote Vriendelijke Podcast.

Speculaas

Speculaas. Als kind wilde ik speculaas. Omdat het zoet was, natuurlijk, maar vooral omdat op elk pak speculaas een *Historia*-bon gedrukt stond die je moest uitknippen. Als ik voldoende van die bonnen had, kon ik die inwisselen tegen plaatjes van ‘s Lands Glorie’. Die plaatjes vertelden de geschiedenis van België. De paleolithische jager die een rendier doodt met een stenen werktuig. De Noorman die zijn maten de weg wijst met zijn speer. Ik bond de plaatjes samen met een elastiek. Er zat, zo dacht ik, een verhaal in elk plaatje. Maar op de achterkant stond niet meer dan een titel, een korte uitleg en een nummer. Meer verhaal was er niet. Ik heb me ziek gegeten aan speculaas om die plaatjes te verzamelen.

Ze denkt terug aan haar wilde jongensstreken

Veel, veel later, op een receptie na een filmpremière, kwam een jong Belgisch regisseur naar me toe. Ze identificeerden zich als non-binair en spraken me aan over *Jonkvrouw*, mijn eerste historische roman die ik schreef met Pat van Beirs. ‘Ik heb het boek geleend van de schoolbibliotheek. Gelezen en herlezen en nooit teruggebracht. Ik heb het nog altijd,’ zei hen. ‘Was je dan zo geboeid door de late middeleeuwen?’ vroeg ik. ‘Nee, niet echt,’ zei hen, ‘ik hield van het hoofdpersonage. Van die dochter van de graaf die een hekel heeft aan borduren en liever met de jongens gaat ravotten in de polders. Die meid wilde jongensdingen doen maar tegelijk wilde ze ook vrouwelijk en elegant zijn. Het vertelde me iets over mezelf.’ Mijn wangen waren warm geworden van het compliment. Ik bedankte hen. De regisseur glimlachte en verdween weer in de menigte. Ik dacht terug aan de tijd dat ik aan het boek schreef. Ik wist toen niet hoe gravin Marguerite van Male eruitzag. Er bestaat immers geen veertiende-eeuws portret van haar. Dat maakte me onzeker bij het schrijven. Tot ik mijn collectie *Historia*-plaatjes van tussen de elastieken haalde. Ja, daar was ze. Plaatje nummer 161. Ze staat afgebeeld op de dag van haar huwelijk, naast de hertog van Bourgondië. Heel elegant en voornaam ziet ze eruit. Ze glimlacht niet want ze denkt terug aan haar jeugd, aan haar verloren vrijheid, aan haar wilde-jongensstreken. Althans, dat was het verhaal dat ik in het plaatje zag. Ik kreeg meteen weer trek in speculaas.

AGENDA

JUNI

9-11 JUNI

Poetry International Festival, Rotterdam
poetryinternational.com

21 JUNI

Bekendmaking Griffels en Penselen
hebban.nl/kinderboekenweek/griffels-en-penselen

21 JUNI-2 JULI

Zomerlezenescap in de boekhandel
Zomeravond bevat een selectie met zomer verhalen die zijn gekozen door Anna Drijver.
cpnb.nl

JULI

31 JULI-6 AUG

WoordWaarde Festival in Deventer
Deventerboekenmarkt.nl

AUGUSTUS

19 AUG

Bekendmaking winnaar Poëziedebuutprijs
deauteurs.be

SEPTEMBER

1 SEPT

Start Jonge Jury 2024
jongejury.nl

8-14 SEPT

Week van Lezen en Schrijven

9 SEPT

Bekendmaking winnaar Hebban Debuutprijs
hebban.nl

14-16 SEPT

Read My World Internationaal Literatuur Festival
readmyworld.nl

15-24 SEPT

Boekenweek van Jongeren
Deze tien boeken maken kans op het Beste Boek voor Jongeren.
boekenweekvanjongeren.nl

17 SEPT

Uitreiking Thea Beckmanprijs
in Archeon archeon.nl

18 SEPT

Uitreiking Gouden Ganzenveer 2023 aan Jan Brokken
goudenganzenveer.nl

29 SEPT

Kinderboekenbal, uitreiking van de Gouden Griffel en het Gouden Penseel
hebban.nl

30 SEPT

Letterenfonds Vertaalprijs 2023
letterenfonds.nl

30 SEPT-7 OKT

Week van het Nederlands
weekvanhetnederlands.org

Lezen in beweging

Wetenschappelijk Congres

Het zijn roerige jaren voor de leesbevordering. De leesmotivatie, het leesgedrag en de leesvaardigheid van Nederlandse kinderen en jongeren nemen af. Met name het 'diep lezen' staat onder druk. Jongeren hebben moeite met reflecteren op teksten, het herkennen van conflicterende informatie en het beoordelen van de kwaliteit en geloofwaardigheid van een tekst. Niet alleen komen de ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren daarmee in het gedrang, het maakt ook de samenleving als geheel kwetsbaar. In onze sterk gedigitaliseerde wereld, waarin online media onze aandacht opslokken, *fake news* alomtegenwoordig is en teksten steeds vaker door kunstmatige intelligentie worden gegenereerd, is geletterdheid belangrijker dan ooit.

Lezen is in beweging. Wat betekenen deze veranderingen voor de rol van leesbevorderaars? Tijdens het wetenschappelijk congres buigen diverse wetenschappers zich samen met u over actuele, prangende kwesties binnen de leesbevordering. Thema's die onder andere aan bod komen zijn: kunstmatige intelligentie, leesmotivatie en leesvaardigheid, leesdidactiek, toetscultuur, meertaligheid en digitalisering.

Kijk op lezen.nl en op de social media van Stichting Lezen voor meer informatie over het programma en de sprekers.

Steun tijdschrift Lezen met een vrijwillige bijdrage van €15,- per jaar

Zo kunnen wij het blad blijven maken! Alvast bedankt voor uw medewerking.

Hoe kunt u bijdragen?:

Maak €15,- of meer over naar rekeningnummer: **NL71 ABNA 0106 1306 68** onder vermelding van Tijdschrift Lezen.

Of scan deze QR-code voor betaling.

SAVE THE DATE
14 DEC 2023
Eye Filmmuseum
Amsterdam

Lezen
STICHTING LEZEN